

Tišina i šutnja u doba buke. Izazov obnove tišine u Crkvi i društvu

Došlić, Dajana

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Catholic Faculty of Theology in Đakovo / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:120:147627>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-19**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Catholic Faculty of Theology](#)

**SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET U ĐAKOVU**

**Tišina i šutnja u doba buke.
Izazov obnove tišine i šutnje u Crkvi i društvu.**

Diplomski rad

Mentor:

Izv. prof. dr.sc. Davor Vuković

Student:

Dajana Došlić

Đakovo, 2022.

Sažetak

Tišina i šutnja u doba buke. Izazov obnove tišine i šutnje u Crkvi i društvu.

Vrijeme u kojem živimo je vrijeme neprestane buke. Upravo zato u ovom diplomskom radu želimo ukazati na potrebu povratka tišine i šutnje u Crkvi i u društvu. Želimo ukazati na važnost tišine i šutnje u čovjekovom životu, kako na općoj antropološkoj, tako i na teološkoj razini. Za kršćane tišina nije samo odsutnost buke, već je mjesto susreta s Bogom. Problem današnjeg čovjeka je upravo nesposobnost ulaska u vlastiti prostor tišine, strah od susreta sa sobom, a onda, u konačnici, i s Bogom. Rad stoga govori o određenoj krizi u kojoj se danas nalaze tišina i šutnja, kao i o mogućim uzrocima krize buke i nestanka tišine. U radu se ukazuje i na vrijednost tišine i šutnje polazeći od Svetog pisma, osobito u svjetlu primjera Isusovog, Marijinog i Josipovog života koji su bili prožeti velikom tišinom. U radu se razmatra i o tišini i šutnji u duhovnom životu. Tišina je, naime, preduvjet za istinski duhovni život. Važno je neprestano tražiti tišinu i utišati vlastite strasti, želje i nemire. Tek kada uklonimo sebe, postajemo sposobni za Boga, a onda i za susret s drugima. Rad također naglašava potrebu šutnje u liturgiji kao ispravan stav pred velikim Božjim otajstvom. Na koncu, rad ukazuje na moguće putove i perspektive obnove tišine i šutnje u Crkvi i društvu.

Ključne riječi: tišina, šutnja, doba buke, izazov obnove, Crkva, društvo

Summary

Silence and quietness in the age of noise. The challenge of renewal of silence and quietness in Church and society.

The time in which we live, is the time of unending noise. That is the reason why the aim of this study is to point out the need for arrival of silence and quietness in Church and society. The aim is to show the importance of silence and quietness in human life, including anthropological perspective, along with theological level. For Christians, the silence is not only the absence of noise, but also a place to meet God. The problem of modern human is inability to enter the own, personal space of silence, the fear of dealing with oneself, and finally, with God. This study talks about the certain crisis in which silence and quietness are today, and also gives possible solutions for noise crisis and absence of silence. The study also suggests the value of silence and quietness starting from the Bible, especially through examples of Jesus's, Mary's and Joseph's lives, which were all saturated with immense silence. One of the themes in this study talks about silence and quietness in spiritual life. The silence is prerequisite for the real spiritual life. What is important is to constantly search for the silence and to calm your own passions, desires and disturbances. Only when the person obviates oneself, the person becomes capable for God, and later for meeting with others. The study expresses the need for silence in liturgy, as the only accurate position in front of the great mystery of God. In the end, this study indicates all the possible ways and perspectives of renewal of silence and quietness in Church and society.

Key words: *silence, quietness, the age of noise, the challenge of renewal, Church, society*

UVOD

Cilj ovoga rada je ukazati na nužnost povratka tišini i šutnji u svijetu koji neprestano stvara buku. Važno je istaknuti kako tišinu ne promatramo izvan buke i svijeta, nego želimo ukazati kako u svijetu u kojem živimo pronaći vlastiti prostor tišine. Rad je podijeljen na pet dijelova.

U prvom poglavlju govorit ćemo o samom pojmu tišine i šutnje. Tišina za nas kršćane nikada nije samo odsutnost buke već mjesto gdje progovara sam Bog i stoga tražiti tišinu kako bi čuli Božji glas postaje trajni izazov i potreba.

U drugom poglavlju ukazat ćemo na tišinu i šutnja s antropološko-teološkog stajališta. Govorit ćemo o krizi u kojoj se danas nalaze tišina i šutnja kao i o mogućim uzrocima te krize. U suvremenom društvu važno je stalno nešto govoriti. Tišina i šutnja su jednostavno u društvu izgubile ugled koji su nekada imale. Onaj tko šuti više nema ugled nego onaj tko neprestano govori. Ukazat ćemo također na činjenicu da čovjek više i ne zna kako biti sam. Navikao je biti u neprestanoj buci, bilo da mu je nametnuta izvana ili ju sam nameće kako se ne bi susreo s jednom drugom vrstom buke, a to je buka njegove nutrine. Tak kada postane sposoban ući u vlastitu nutrinu, susresti se sam sa sobom, postaje sposoban i za druge. U tom kontekstu govorit ćemo o tišini u međuljudskim odnosima. Tišina je preduvjet svakog istinskog razgovora i slušanja drugoga. Tek kada postanemo sposobni čuti bližnjega, postajemo sposobni čuti i Boga. U ovom poglavlju također ćemo dotaknuti temu tišine i šutnje pred stvarnošću bolesti i smrti kao i Božje šutnje pred zlom i patnjom. Bolest je ona koja čovjeka stavlja na kušnju. Prisiljen je ostati u samoći i susresti se s Bogom ali također može biti prilika da čovjek ispita svoju nutrinu i svoje djelovanje, svoje grijehe i svoje propuste. Čovjeku se otvara prilika da ponovno otkrije vrijednost tišine.

Rad u trećem poglavlju govori o tišini i šutnji u Svetome Pismu. Prikazat ćemo nekoliko mjesta gdje nas Sveto Pismo poučava o vrijednosti šutnje u čovjekovom životu i opominje kako čovjek lako griješi govorom. Na poseban način važnost šutnje bit će prikazana kroz primjer Isusovog, Marijinog i Josipovog života koji su bili prožeti velikom tišinom. Cijeli Isusov život je jedna velika tišina. Počevši od rođenja koje se dogodilo u tišini pa sve do tišine Isusove smrti na križu. Rad predstavlja Josipa i Mariju kao uzore za život prožet tišinom. Njihov cijeli život bio je šutnja kao stav poniznosti, vjernosti i podložnosti Božjoj volji.

Četvrto poglavlje govori o tišini u duhovnom životu. Tišina je preduvjet duhovnog života. Treba najprije naučiti slušati, osloboditi svoje srce i um, postati sposoban čuti Boga. U tom

kontekstu govorit ćemo o određenim smjernicama za put prema miru i vlastitoj nutrini. Nužan je odlazak u pustinju. U naše vrijeme, to bi značilo odmak od svijeta koji se guši u tehnici i materijalizmu. Odmaknuti se od svijeta koji bježi na sve moguće načine od Boga. Potrebno je neprestano vježbati tišinu. Utišati buku našeg pogleda, slušanja, a na poseban način buku našega srca, vlastitih nemira i želja.

U petom poglavlju bit će govora o važnosti šutnje u liturgiji kao ispravnog stava koji ukazuje na čovjekovu ništavost pred Bogom. Govorit ćemo o važnosti trenutaka šutnje u liturgiji čiju je vrijednost i potrebu ponovno otkrio Drugi Vatikanski sabor. Prikazat ćemo nekoliko mjesta gdje je posebno potrebna šutnja u liturgiji. Rad ćemo zaključiti ukazujući na konkretne mogućnosti obnove i povratka tišine i šutnje u Crkvi i društvu.

1. POJAM TIŠINE I ŠUTNJE

Na samom početku definirat ćemo pojmove tišine i šutnje o kojima će u radu biti govora. Teološki rječnik donosi kako je tišina govor, izvorište svakog pravog govora i njegov konačni cilj. Tišina ne nastaje onda kada se više nema snage govoriti ili kada se ne pronalaze riječi za nastavak razgovora. Upravo suprotno, tišinom je obilježen početak svake prave riječi i mogućnost razumijevanja njezina dubljeg značenja. Čovjek je određen tišinom. Ona ga obilježava i uvjetuje. Tišina se može prepoznati u dvostrukom odnosu: prema riječi i prema čovjeku koji je ostvaruje. Ona riječi daje konačni smisao, a čovjeku daje iskustiti vlastitu slobodu. U Starom zavjetu ne postoji samo jedan izraz za tišinu već barem sedam različitih izraza kojima se označava stanje tišine. U Novom Zavjetu vidimo također da je tišina prisutna u cijelom Isusovom životu. S druge strane u suvremenom društvu koje je odraslo u buci i gomilanju riječi, tišina postaje sve vrjednija i tragati za tišinom postaje znakom našeg vremena.¹ Riječ je sama po sebi osnovni oblik ljudskoga života, nakon toga je šutnja. Šutnju ne možemo shvatiti samo kao ne izricanje nikakvih riječi i ne očitovanje zvukova. Šutnju ne čini samo to, jer onda su i životinje sposobne za to. Šutnja je kada čovjek može govoriti ali ipak ne govori. U nekim životnim situacijama, šutnja ima puno veće značenje od samoga govora.²

Kardinal Sarah donosi kako tišina nije odsutnost, nego je upravo suprotno, očitovanje naj snažnije prisutnosti od svih prisutnosti. Istinska životna pitanja postavljaju se u tišini, kucanje našeg srca također možemo čuti samo u tišini.³ Ako riječ obilježava čovjeka, onda ga šutnja određuje jer riječ zadobiva smisao tek u službi tišine. Temeljna misao kardinala Saraha o tišini i šutnji sažeta je u misli: „Šutnja je mučna, ali osposobljuje čovjeka da se prepusti vodstvu Božjem. Iz šutnje se rađa tišina.“⁴

Za nas kršćane, tišina predstavlja mjesto gdje čovjek susreće Boga. Čovjek ukoliko želi biti prava slika Boga mora ući u tišinu i dopustiti Bogu da se očituje u njemu. Božji glas uvijek je tih i zato ga možemo susresti samo u tišini. Za duhovnog čovjeka tišina i Bog idu uvijek skupa. Čovjek koji želi susresti Boga mora se uputiti u najtiše dubine svojega bića, a kada to postigne mora nastojati očuvati tišinu od svih uznemiravanja. Kardinal Sarah navodi kako ništa ne otkriva Boga tako dobro kao njegova tišina ucijepljena u srž našega bića. Naglašava kako je

¹ Usp. R. FISICHELLA, Tišina u: *Enciklopedijski teološki rječnik*, prir. A. STARIĆ, Zagreb, 2009., 1199.- 1200.

² Usp. R. GUARDINI, Šutnja, u: *Služba Božja*, 49(2009)1, 86.

³ Usp. R. SARAH - N. DIAT, *Snaga tišine. Protiv diktature buke*, Zagreb, 2017., 29.

⁴ *Isto*, 17.

važno neprestano njegovati tišinu kako bi se istinski bilo s Bogom. Slušajući i promišljajući Božju Riječ u tišini, čovjek pronalazi Boga i ne postoji mjesto na svijetu gdje bi Bog više bio prisutan nego u ljudskom srcu. To je istinsko boravište Boga, hram tišine.⁵ Katekizam Katoličke Crkve donosi: „Unutarnja je molitva šutnja, znak svijeta koji dolazi ili govor šutljive ljubavi. U toj tišini, nepodnošljivoj izvanjskom čovjeku, Otac nam izriče svoju utjelovljenu Riječ, patnika, umrlog i uskrslog, a Duh sinovstva čini nas dionicima Isusove molitve.“⁶ Upravo i susret proroka s Bogom bio je u tišini i osami. Misli se na unutarnje stanje. Nužno je izaći iz nutarnje zbrke kako bi se omogućio taj susret. Prisutnost Boga je već prisutna u čovjekovom srcu kao i tišina za kojom težimo.⁷

⁵ Usp. *Isto*, 22-24.

⁶ HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Katekizam Katoličke Crkve*, Zagreb, 2016., br. 2717.

⁷ Usp. R. SARAH - N. DIAT, *Snaga tišine. Protiv diktature buke*, 24.

2. POGLED NA TIŠINU I ŠUTNJU S ANTROPOLOŠKO-TEOLOŠKOG STAJALIŠTA

Vidimo kako je tišina povlašteno mjesto gdje se čovjek susreće s Bogom, a s druge strane gledajući na suvremeno društvo, čini se kao da ono čini sve kako bi izbjeglo taj susret. Kriza tišine i šutnje sve više je prisutna. Buka današnjeg svijeta toliko je glasna da se možemo pitati je li čovjek uopće sposoban ući u tišinu i suočiti se najprije sa samim sobom, a onda i susresti se s Bogom i drugima oko sebe. Tišina i šutnja u svakodnevnom životu nužan je uvjet da bi se živjelo zajedno s drugima. Bez sposobnosti da šuti čovjek ne može biti sposoban čuti one koji ga okružuju, voljeti i prihvatiti drugoga. Svako naše djelovanje proizlazi iz srca koje je spremno slušati i čuti.⁸

2.1. Kriza tišine i šutnje u suvremenom društvu

Kriza tišine i šutnje u suvremenom društvu očigledno je prisutna. Navest ćemo nekoliko mogućih razloga. Najprije, možemo reći kako je ona povezana sa činjenicom sve većeg odbijanja Boga. U društvu u kojem danas živimo prisutna je sve veća nezainteresiranost za Boga koja svoje korijene ima u sve bučnijem društvu koje kao da želi Boga sve više izgurati iz ljudskog života. Javlja se određena pobuna protiv Boga, a sastoji se u vjerovanju da možemo živjeti bez Boga. Upravo zbog želje da ne ovisi o Bogu, suvremeni čovjek više ne podnosi tišinu.⁹ Razlog krize možemo vidjeti i u napretku tehnologije o čemu će biti više govora u narednom poglavlju. Buka nam se jednostavno nameće kao normalan način života koji ulijeva sigurnost. Moderno poimanje vremena svelo se na to da se i slobodnim danima čovjek ne uspijeva odmaknuti od rada. U tom kontekstu nedjelja kao dan odmora i posvećen Bogu postaje tužan i depresivan dan jer čovjek više ne zna što bi sam sa sobom. Ljudi se osjećaju izgubljeno i zbog toga modernom čovjeku koji je navikao na konstantni rad, odmor od rada predstavlja dosadu. Jedva čeka kraj radnoga tjedna i slobodno vrijeme, a onda u isto vrijeme se želi vratiti radu jer kada se nađe sam sa sobom čovjek ne zna što bi radio i kako bi se ponašao.¹⁰ Čovjek koji je naviknut na svakodnevnu buku može upasti u tjeskobu i nelagodu kada se nađe u tišini.

⁸ Usp. *Isto*, 36.

⁹ Usp. *Isto*, 196.

¹⁰ Usp. I. RAGUŽ, *Šutnja-molitva-dokolica*, Zagreb, 2018., 96.

Buka nas okružuje i opsjeda. Buka naših gradova se ne zaustavlja, ali kao što smo već naveli, uz tu buku koja nam se nameće, postoji i buka koju proizvodimo sami ili ju izabiremo. Ta buka toliko često i nesvjesno ima ulogu koju se i ne usudimo priznati, a to je da bismo prikrili i prigušili jednu drugu buku, onu koja obuzima našu nutrinu. Moderan svijet umnožio je takvu buku koja je neprijatelj mira u srcu. U materijaliziranom i hedoniziranom svijetu poštovati tišinu postaje zadnja briga čovječanstva, iako je sam Bog skriven upravo u tišini. Čovjek je zarobljen pukim posjedovanjem stvari koje mu onda ulijevaju osjećaj moći i sigurnosti. Upravo čovjekova želja za pukim posjedovanjem zatvara mu oči pred istinskom ljepotom tišine i susreta s Bogom.¹¹ Svakako da je teško riješiti se tolikih problema koji nam mogu remetiti tišinu, ali koliko god bila teška čovjekova svakodnevnica, Bog je uvijek onaj koji čeka. On je strpljiv, vjeran i milosrdan. Čovjek bježi od tišine jer nije u stanju susresti se sam sa sobom i svojom nutrinom, bježi u prividni sjaj bučnoga svijeta. Epidemiološka situacija uzrokovana virusom Covid-19 koja je zadesila naš svijet 2020. godine primjer je upravo toga kako čovjek čak više i ne zna kako biti sam. Navikao je na konstantnu buku i vrijeme ispunjeno raznim aktivnostima. Sada kada je svijet utihnuo, a time i sam čovjek, otvara se prilika čovjeku ponovno susresti sebe i Boga.

Kao još jedan od razloga krize tišine i šutnje možemo navesti i činjenicu da se u današnje vrijeme šutnja proglašava slabošću i neznanjem, a šutljivu osobu smatra se kao onu koja se ne zna braniti. Moć i ugled ima čovjek koji govori dok onaj koji šuti smatra se suvišnim. Buka je među ljudima zadobila ugled kakav je nekada imala šutnja. Upravo se u tom kontekstu onda javlja nepoštivanje drugoga, isprazna brbljavost i težnja uvijek nešto govoriti. Bez tišine koja uvijek prethodi, riječ dolazi u opasnost da se pretvori u beskorisno brbljanje.¹² Može se steći dojam da čovjek jednostavno ne zna šutjeti, ne zna zaustaviti svoj govor. Ima potrebu neprestano nešto govoriti. Biti šutljiv ne gleda se kao nešto pozitivno, već kao onoga koji nije niti vrijedan pažnje. Ugled ima onaj koji govori. Kardinal Sarah u kontekstu govora upućuje na neki način kritike prezbiterima koji neprestano govore kako bi dobili određeni ugled. Također ističe kako i pojedini teolozi često iznose mišljenja koja nisu u skladu sa Objavom, naukom Crkve i Krista.¹³ Tišina i razvoj unutarnjeg života su nužnost koju se ne smije zaboraviti i zanemariti, posebno redovnici i prezbiteri. Kod nekih prezbitera može se vidjeti kako sve više postaju ljudi koji samo govore. Ponekad se čini da mnoštvo riječi više izražava našu sumnju

¹¹ Usp. R. SARAH - N. DIAT, *Snaga tišine. Protiv diktature buke*, 215.

¹² Usp. *Isto*, 43-46.

¹³ Usp. *Isto*, 43-44.

nego našu vjeru. Kao da ne postoji sigurnost da Duh Božji može dotaknuti ljudsko srce, nego da se treba nadoknaditi njegov nedostatak s mnoštvom riječi, uvjeriti u njegovu moć. No upravo takvo brbljanje je ono koje gasi vjeru.¹⁴ Nevjernost je uvijek brbljava. Bez života po Duhu Svetom i bez tišine prezbiterovo poučavanje je samo brbljanje. Što smo bliže Duhu Svetome, to smo tiši, a što smo udaljeniji, to smo brbljaviji. To vrijedi za svakoga čovjeka, a na poseban način za prezbitera koji je odgovoran za stado koje mu je povjereno. Ukoliko se prezbiter udalji od Duha, bit će osuđen na to da obavlja samo ljudski posao.¹⁵

Zbrka i buka suvremenog svijeta mogu se promatrati kao odraz njegovih najvećih grijeha, bezbožnosti, ogovaranja i kritiziranja svega. Katolici koji se pridružuju takvoj vrsti buke udaljavaju se od Boga. Zadaća kršćana katolika je stvoriti ozračje tišine i mira jedni drugima.¹⁶ U svakome od nas postoji prostor tišine u koji misli i osjećaji nemaju pristup i upravo tu stanuje Bog. Upravo tu gdje stanuje Bog slobodni smo od moći ljudi, njihovih očekivanja, zahtjeva i osuda. Izazov svima nama je ponovno otkriti vrijednost tišine. U bučnome svijetu pronaći oazu tišine, naučiti šutjeti jer iz toga proizlazi svaki istinski govor.

2.1.1. Tehnologija kao uzrok krize tišine i šutnje

U prethodnom dijelu radu bilo je govora o različitim uzrocima krize tišine. Ovdje ćemo posebnu pozornost svratiti na pojavu moderne tehnologiju koja je u suvremenom svijetu zadobila veliki značaj. Možemo ju promatrati u dvostrukom smjeru, kao nešto što čovjeku olakšava život ili s druge strane kao otuđenje čovjeka od njega samoga. Često kod ljudi možemo primijetiti kako zbog neprestane okruženosti tehnologijom, upravo nju promatraju kao nešto što predstavlja svetost. Često se događa da učenici kada ih se u školi pita što im je sveto nabrajaju niz stvari kao što su računala, mobiteli, tableti i darovi prijatelja. Kuće u kojima stanujemo više ne predstavlja zaštićeni prostor tišine i mira. Telefon može u svakom trenutku prodrijeti u taj prostor i prekinuti tišinu i mir. Jednako tako buka susjeda i ulična buka čovjeku remete zaštitu unutrašnjosti svoga doma. Računala, radio i televizija žele ući u taj prostor i ne dopustiti čovjeku da zaroni u svoju dušu. Izazov i potreba današnjih obitelji je da svoje kuće iznova štite od buke koja se nameće kako bi čovjek istinski mogao zaroniti u svoju nutrinu, osjećati se sigurno i mirno.¹⁷

¹⁴ Usp. *Isto*, 88-94.

¹⁵ Usp. *Isto*, 96-97.

¹⁶ Usp. T. MERTON, *Znak Jonin*, Split, 2017., 339-340.

¹⁷ Usp. A. GRŪN, *Otkrij sveto u sebi*, Zagreb, 2012., 8.

Problem današnjice uočava se i u nemogućnosti povlačenja u tišinu budući mu sam svijet ne pušta pogled na miru. Oči čovjeka su prisiljene gledati neprestano u različite prikaze na ekranima. Nameće se potreba neprestano tražiti upravo te prizore i tu čovjek upada u pohlepu pukog posjedovanja i težnju za ispraznim prolaskom vremena. Zaslone ekrana čovjeka neprestano privlače da bude prisutan svugdje i u svakom trenutku.¹⁸ U tom kontekstu tišina se nameće kao nužan uvjet povratka sebi. Izbor da budemo sami omogućuje nam susret sa nama samima. U tišini možemo vidjeti tko smo zapravo, tko želimo biti bez uplitanja drugih ljudi i nametnutih interpretacija i stavova. Tišina i samoća nas uče razvijanju vlastite osobnosti što se u današnjem društvu čini kao rijetkost. Neprestanom prisutnošću tehnologije, čovjek jednostavno ulazi u svijet nametnutih mišljenja i gubi samoga sebe.

Djeca danas odrastaju uz tehnologiju. Od samoga rođenja ulaze u svijet gdje se neprestano nameće buka. Polazeći od samih obitelji kao temelja, možemo vidjeti kako se često ni u samim obiteljima ne ostavlja prostora za tišinu kao preduvjet, polazište i temelj svake dobre komunikacije u obitelji. Čovjek se nalazi u stalnoj napetosti i težnji za uspjehom, a onda i trajnim nezadovoljstvom ostvarenome. Čovjek nema strpljenja, nema sposobnosti zastati i uživati u ljepoti stvorenoga. Nekada su roditelji djecu ostavljali u tišini kako bi dijete u tišini i samoći otkrilo i spoznalo vlastite pogreške. Danas roditelji sve više nemaju strpljenja, te kako bi umirili dijete pružaju im mobilne telefone, tablete, laptope, itd. Prepuštaju odgoj medijima i samim time djecu odgajaju za buku, umjesto za susret sa samima sobom. O tehnologiji koja iskrivljuje obiteljske vrijednosti pisao je i Hadžaj uspoređujući tablet i obiteljski stol. Govori o problematici obitelji koja više ne sjedi okrenuta licem u lice jedni prema drugima nego su im samo sjedala jedna pored drugih ali svatko gleda u svoj ekran. U tom kontekstu Hadžaj govori kako tablet ne prestaje oduševljavati, važno je uvijek biti dostupan. Kao nematerijalno takvo povezivanje ne može nas učiti davanju mjesta. Ne ostavlja nam vremena da uzmemo vrijeme.¹⁹ Sve to ukazuje nam na krizu u koju moderni čovjek sve više upada. Zasljepljen je prolaznim stvarima, nezainteresiran je za Boga. Možemo vidjeti određenu kontradikciju u shvaćanju suvremenoga čovjeka. S jedne strane ne ostavlja prostor za susret s Bogom, za slušanje Boga, a s druge strane pred nevoljama prigovara Bogu što šuti. Lijek za takvo stanje čovjeka, uvijek je tišina kao odmak od buke.

¹⁸ Usp. *Isto*, 51.

¹⁹ Usp. F. HADJADJ, *Što je to obitelj?*, Zagreb, 2020., 100.

2.1.2. Tišina i šutnja kao odmak od buke

U tišini dolazi do oslobođenja i odmaka od svega što je nepotrebno. Tišina i šutnja predstavljaju povlačenje iz buke svijeta kako bi se moglo susresti Boga i sebe. Šutnja može biti izvanjska i unutarnja. Izvanjska označava povlačenje od buke svijeta u kojem živimo i ona je uvijek preduvjet nutarnje šutnje. Šutnja je ta koja utišava gomilu bučnih misli i riječi koje nam ne dopuštaju da slušamo Boga. Šutnja nas stavlja izravno pred Boga. U tišini Bog više nije netko, nego postaje „Ti“. Zanimljiv primjer imamo kod sv. Augustina koji je tumačio tekst Ivanova evanđelja koji govori o Isusovom ozdravljenju bolesnika. Ozdravljenik nije znao tko je Isus jer je nestao u mnoštvu. Augustin ovo tumači tako da Isusa ne možemo susresti u mnoštvu, nego da tek u osami, tišini i potpunoj šutnji možemo susresti Boga. Mnoštvo je uvijek glasno i bučno i zato je čovjeku uvijek potrebna tišina kako bi susreo Boga. U tišini Boga stavljam u središte, cijelo naše biće usmjereno je samo na Njega.²⁰ Tišina nam najbolje ukazuje na to da smo stranci i da ostajemo stranci na ovoj zemlji. Za čovjeka je to često bolno, ali je istodobno i jedina mogućnost kojom čovjek može pripremiti područje za slušanje glasa koji ga zove i želi povesti iz privremene domovine na zemlji do one vječne za koju smo u konačni stvoreni.²¹

Pisac Ernest Hemingway je rekao da su čovjeku potrebne dvije godine da nauči govoriti i otprilike pedeset godina da nauči šutjeti. Put u šutnju je dug. To je put slušanja u nečujnosti. Šutnja nastaje tek kada svi unutarnji nemiri čovjeka utihnu, a oni često znaju biti glasniji i od užurbanosti i buke središta gradova. Upravo zato prvi korak prema šutnji je oslobođenje unutarnje buke. Onaj tko šuti, on želi čuti više od buke svijeta.²²

2.2. Šutnja u međuljudskim odnosima

Sveto Pismo nas na više mjesta upozorava kako čovjek lako griješi govorom, posebno onda kada puno govori. To možemo vidjeti i u ophođenju prema drugima. Često se događa da su brbljave osobe hvalisave i ohole. Takvo brbljanje ne ostavlja prostora za drugoga. Čovjek sebe stavlja u središte ne dopuštajući drugome da dođe do riječi. Takva brbljavost također se očituje i u nesposobnosti čuvanja tajni. Odavanjem tajne sebe se želi pokazati bitnima. Brbljavce često karakterizira i znatiželja, znati uvijek sve, imati sve informacije kako bi im se drugi divili.

²⁰ Usp. I. RAGUŽ, *Šutnja-molitva-dokolica*, 35.

²¹ Usp. M. A. LEENEN, *Izložiti se Bogu i ustrajati- pustinjački život danas*, Zagreb, 2015., 93-94.

²² Usp. *Isto*, 78-86.

Brljavci se mogu prepoznati i po tome što imaju spremne odgovore na sve i prije nego što je pitanje do kraja postavljeno. Također često postavljaju površna pitanja samo da bi potaknuli svoje sugovornike na brbljanje. Kršćani uvijek trebaju biti na oprezu da se ne pretvore u takve brbljavce. Kršćani moraju znati šutjeti. Često vidimo da se upravo zato kršćane poziva da šute o dobrim djelima kako se ne bi pretvorilo u hvalisanje. Također vidimo i napast ogovaranja koja je prisutna u bučnom svijetu gdje je važno samo govoriti i ispuniti vrijeme nekakvim informacijama i zanimanjima. Zato nas upravo šutnja uči slušati druge. Svrha je kršćanske vjere upravo da budemo ponizni, da zajedno šutimo pred Bogom.²³

Čovjek je biće relacije, usmjeren je na drugoga. Ali to ipak ne znači da uvijek moramo biti u društvu drugih ljudi, a posebno ne da čovjek mora neprestano govoriti i raspravljati. Čovjek je pred izazovom šutnje. Iz tišine vlastite sobe, učimo ispravno živjeti s drugima. Ne govoriti uvijek, razmisliti i proučiti prije nego nešto izreknemo. Često govorimo jer smo uvjereni da drugi jedva čekaju slušati nas. S mnoštvom riječi, često i grubih i nepromišljenih možemo ubiti drugoga čovjeka. Ono što smo izrekli više ne može vratiti. Rana naših grubih riječi prema drugima uvijek ostaje.²⁴ Žamor i vika više odmažu pravim ljudskim odnosima nego što pomažu. Trebamo li razmijeniti moralne vrijednosti, moramo ih najprije imati, a to ćemo najbolje postići u okruženju mira i samoće. Moglo bi se reći neka vrsta pustinje i ljubavi prema samoći su dio čovjeka, samo čovjek treba pronaći svoj prostor i vrijeme samoće. Mjera samoće ovisi o okolnostima čovjeka, kao i o njegovom pozivu, posebnom Božjem pozivu, itd. Ali u današnje vrijeme, kada se prednost daje uvijek žurbi, Bog poziva ljude na samoću i šutnju.²⁵

U međuljudskim odnosima kada je riječ o razgovoru često možemo vidjeti prisutnost takozvanih glumljenih razgovora. To su razgovori koji čovjeka istinski ne zanimaju i ne želi u njima sudjelovati, ali iz nekakve obaveze je prisiljen, bilo društvene, obiteljske ili poslovne. Čovjek u takvom razgovoru prisiljen je glumiti zainteresiranost iako bi često najradije uživao u vlastitoj tišini i šutnji. Ljude koji ne žele uvijek razgovarati i koji bi željeli češće šutjeti nego razgovarati promatra se kao asocijalne i one koji se jednostavno ne uklapaju u društveno zamišljene oblike ponašanja. Ukoliko čovjek šuti stavlja se u prostor sumnje i obilježja psihološkog i psihičkog poremećaja. U tom društvenom kontekstu šutnja se onda promatra kao određeni poremećaj. Takvog čovjeka promatra se poput neke tek otkrivene vrste. Tu nam se onda nameće sama problematika i pitanje zašto društvo takve osobe promatra kao čudake, kao

²³ Usp. I. RAGUŽ, *Šutnja-molitva-dokolica*, 41-48.

²⁴ Usp. R. SARAH - N. DIAT, *Snaga tišine. Protiv diktature buke*, 240-246.

²⁵ Usp. T. ŠPIDLIK, *Oslušivati srcem*, Split, 2018., 64-66.

tek otkrivenu novu vrstu koja ne pripada društvu u kojem živi. Šutnja se ne promatra onako kako bi trebala i gubi na vrijednosti u današnjem društvu. I šutnja je sudjelovanje u razgovoru i potrebna je svakome kako bi se naučio slušati drugoga. Na šutnju se jednostavno gleda kao na nešto što je negativno. Kao na nešto što ukoliko traje predugo postaje neugodnost i sugovornicima predstavlja neugodu. Cilj današnjeg društva je razgovor pod svaku cijenu, brbljanje o bilo čemu samo da se ne stvara šutnja koja je neugodna. Često puta se onda to upravo svodi na isprazno brbljanje koje nema smisao. Možemo reći kako je upravo šutnja ta koja čini ljepotu razgovora. Znati šutjeti i šutjeti kao prosvjed protiv ispraznih riječi, tračanja i ogovaranja. Šutnjom protiv zla koje izlazi prečesto iz čovjekovih usta. Vidimo da nije svaka šutnja povlačenje u tišinu i odsutnost zvukova. Šutjeti u razgovoru ne označava bježanje i skrivanje od drugog s kojim se razgovara, nego označava strpljivo i mirno slušanje drugoga. Šutjeti u razgovoru znači odlučiti je li razgovor u kojem sudjelujem važan i potreban ili je puko brbljanje. Čovjek često stoji pred odlukom da nastavi glumiti u razgovoru u kojem ne želi sudjelovati i šutnje kao oslobođenja od tog brbljanja. Često odabere upravo glumiti razgovor jer ne želi biti označen kao asocijalan i kao čudak. Glumljenje rađa ljutnju, ljutnja rađa strah od šutnje jer ako zašutimo, drugi koji razgovaraju uprijet će prstom i reći da je s nama nešto nije uredu budući da šutimo.²⁶ Biti tih znači biti do kraja ispunjen uslijed nesnosne buke i vike. Tihi ljudi nisu čudaci, oni nisu nesretni i nisu nezainteresirani. Oni su samo ispunjeni. I u svemu mogu pronaći mjesto i prostor ispunjen tišinom. U svakodnevnim sitnicama pronalaze tišinu kao ispunjenost.

Tišinu ne možemo promatrati isključivo kao odsutnost zvukova, govora i glasa. Promatrati tišinu kao odsutnost znači ne dopustiti tišini da govori. Za ispunjenog čovjeka tišina govori i u najvećoj buci i galami. Tih čovjek je ispunjen čovjek, a ne čudan i odsutan kao što društvo danas smatra takve osobe. On takav izgleda samo onima koji smatraju da je tišina samo odsutnost zvukova i ništa drugo.²⁷

²⁶ Usp. O. JURIŠIĆ, *O razgovoru i šutnji*, Dostupno na: <https://poptheo.org/o-razgovoru-i-sutnji/> (25.02.2021.)

²⁷ Usp. O. JURIŠIĆ, *O tišini*, Dostupno na: <https://poptheo.org/o-tisini/> (25.02.2021.)

2.2.1. Šutnja kao preduvjet slušanja drugoga

Da bi mogli ispravno živjeti s drugima oko nas, važno je naučiti slušati. Šutnja je preduvjet istinskog slušanja bližnjega. Ona je često rječitija od govora. Stisak ruke nad grobom pokojnika može značiti više od bilo koje riječi sućuti. Molitva šutnjom posebno je prisutna u bolesti, patnji i smrti, kada ni jedna riječ ne može zapravo opisati i izraziti kako se osjećamo. Molitva šutnjom nije samo primjerena u negativnim životnim situacija već i u pozitivnim. Na primjer, često nemamo riječi za osjećaj zahvalnosti.²⁸

U međuljudskim odnosima, uvijek je važno vježbati u slušanju drugoga. Čini se kao da čovjek današnjice sve više upada u problem slušanja drugoga. Moglo bi se reći i u problem vlastitog egoizma. Često zaboravljamo da saslušati drugoga pripada ljubavi prema bližnjemu. Tek kada ljubimo bližnjega sposobni smo ljubiti i Boga. Možemo reći da tko ne sluša svoga bližnjega, ne sluša ni Boga. Tko ne sluša Boga, ne sluša ni bližnjega. Tu možemo vidjeti snažnu poveznicu socijalnog i religioznog života. U Svetome Pismu možemo vidjeti kako apostol Ivan govori: „Jer tko ne ljubi svoga brata kojega vidi, Boga kojega ne vidi ne može ljubiti“ (1 Iv 4,20). Možemo uvidjeti da je ovakav odnos danas dosta narušen. Ljudi žive bez međusobne povezanosti, zatvoreni u sebe, bez istinskog susreta i razgovora. Svatko govori sam za sebe. Upravo zato smatram da se jedan od načina obnove tišine i šutnje nalazi u slušanju. Utišati vlastito ja, najprije čuti drugoga. Tek kada istinski slušamo bližnjega, postajemo ujedno sposobni čuti Boga jer Bog nam govori kroz svoja stvorenja. Obnovu tišine i šutnje možemo vidjeti u stvaranju zajedništva ljubavi. Slušanje predstavlja veliki izazov. Trebamo se zapitati, slušaju li očevi i majke ono što im govore njihova djeca, zaboravljamo li slušati starije ljude koji žele pričati. Slušanje često može biti i najvažnije djelo milosrđa.²⁹

2.3. Tišina i šutnja pred stvarnošću bolesti i smrti

Glas koji suvremeni svijet neprestano nastoji ugušiti je onaj glas koji nam govori: „Sjeti se da si prah i da ćeš se u prah vratiti!“ Bolest stavlja čovjeka na kušnju. Čovjek uočava prolaznost svojega postojanja. U bolesti je čovjek ogoljen pred Bogom. Tjelesne kušnje su često tu kako bi usmjerile čovjek na duhovno i moralno uspravljanje. Bolestan čovjek koji se pouzda u Boga dokaz je čvrste vjere. Onaj koji nema vjeru upada u tjeskobu i očaj. Bolest čovjeka može

²⁸ Usp. I. ŠEVO, Molitva šutnjom, u: *HUM*, 9(2012), 350.

²⁹ Usp. G. MOSER, *Tišina usred buke*, Korčula, 1978., 59.-61.

dovesti do ponovnog otkivanja Boga. Buka svijeta i posjedovanje stvari tada nema više značenje. Ostajemo sami u tišini. U toj tišini čovjek promišlja o vlastitoj prolaznosti. Ispituje svoju savjest i uočava što je učinio od svoga života i što još mora učiniti. Često se može primijetiti da teško bolesni ljudi pokazuju nekakav mir. Znaju da se približavaju bliskom gledanju božanskih stvarnosti. Tišina u pogledu osobe koja odlazi najbolje to pokazuje. Bolest je najbolje očitovanje Božje tišine koja ljubi i bliska je ljudskom trpljenju. Božji čovjek ne boji se smrti jer iščekuje nebo.³⁰ U teškim životnim situacijama čovjeka, u bolesti, patnji i smrti, niti jedna riječ ne može izraziti čovjekove osjećaje i ono što proživljava. Kada se radi o neizlječivoj bolesti, riječi više nisu važne, treba znati šutjeti. Kada riječi upućene bolesniku nisu više važne, važna je samo tiha prisutnost. Suosjećati, voljeti i moliti. Biću koje trpi treba pokazati bliskost i prisutnost, primiti ga za ruku. Bolesnik kada se nađe u takvom stanju, upućen je na tišinu koja ga uvodi u otajstvo Božje tišine.

U trenutku smrti čovjeka, događaju se dvije tišine. Tišina živih koji ostaju skamenjeni pred nestankom i tišina smrti koja uvodi u otajstvo kršćanske nade i istinskog života. Tišina ožalošćenih je tužna, bolna i neutješna. Utiskuje na lica žalost i tjeskobu, odbijanje smrti. Sve više vidimo kako se govor o smrti želi potpuno izbaciti. Smrt se poima bez Boga, bez života vječnoga, bez Krista. Današnje društvo odbacuje smrt, čovjek umišlja da je besmrtn. Odstranjivanje smrti vuče za sobom i mržnju prema njezinoj tišini. Često se događa da se tišina nestanka ne može podnijeti pa se često mogu čuti pljeskanja i dugi razgovori za vrijeme pogreba. No žalovanje je prirodno čovjeku, sam Isus je oplakivao Lazara.³¹

Glavni lijek društvu u kojem živimo je otkrivanje Božje ljubavi, poziva na vječni život, otkriće Kristove pobjede nad smrću, Božjeg milosrđa koje je jače od svakog zla. Jednom riječju, kršćanske nade. Kršćani se ne bi trebali bojati tišine jer kršćanin nikad nije sam, uvijek je s Bogom. Sva buka svijeta ne može doprijeti do čovjeka čije je srce izabralo Krista. Pozvani smo na vječni život s Ocem, a tišina nas uvodi u to zajedništvo.³² Propitivanje o smrti također se može obaviti samo u tišini molitve. Kako drugačije razumjeti tišinu nestanka. Kršćani svoju utjehu i nadu pronalaze u Kristu gdje vidimo Boga koji umire i trpi. Kristova pobjeda nad smrću izvor nam je nade. Smrt možemo razumjeti samo ako u tišini pogled usmjerimo prema Kristu. Kršćanstvo čovjeku daje nadu. Na smrt gleda kao na vrata kroz koja moramo proći bez buke, smireno i sa vjerom. Mučenici su pristajali na smrt bez buke jer su znali da je smrt ulaz u novi

³⁰ Usp. R. SARAH - N. DIAT, *Snaga tišine. Protiv diktature buke*, 220-226.

³¹ Usp. *Isto*, 228-230.

³² Usp. *Isto*, 290-294.

život. Tiho držanje je uvijek ispravan kršćanski stav prihvaćanja smrti. Velika tišina smrti je tišina duše koja odlazi prema istinskoj domovini vječnog života.³³

2.4. Božja šutnja pred zlom

Bog govori svojom tišinom. Božja tišina je njegova riječ. Ona nije odsutnost, nego šutljiva uzvišenost. I samo stvaranje je šutljiva Božja riječ. Ljepota prirode bez ijedne riječi našim očima otkriva ljepote Oca. Božja tišina je tajanstvena, ali Bog nikada nije neosjetljiv na zlo. Tišina Božja može biti i prijekor. Često smo lijeni slušati Božji govor, a onda kada se dogodi potres ili neka druga velika prirodna katastrofa povezana s velikim ljudskim stradanjima, onda prigovaramo Bogu što šuti. Problem suvremenog svijeta je u krivom tumačenju Božje šutnje pred katastrofama i trpljenjima ljudi. Čovjek u šutnji Božjoj vidi nezanimanje i nemoć Božju i zbog toga ne može ući u nedokučivo i neizrecivo Božje otajstvo. S druge strane, čovjek koji moli zna da ga Bog čuje jednako kao što je čuo Isusove posljednje riječi na križu. Božja šutnja propituje čovječanstvo. Čovječanstvo je ono koje govori, a Bog odgovara tišinom.

Bog iako je Svemogući, on dopušta slobodu svojim stvorenjima. Samo stvaranje je čin Božje ljubavi. Iz ljubavi Bog dopušta čovjeku da djeluje slobodno, čak i kada djeluje neispravno. Poput roditelja koji najprije donose odluke za svoju djecu, a onda se dogodi da moraju djeci prepustiti vlastite odabire i odluke. Često su te odluke suprotne njihovim, ali oni iz ljubavi dopuštaju slobodu vlastitoj djeci. Tako je i s Bogom Ocem, on nas želi slobodne kako bi smo sami izgrađivali sebe ali u isto vrijeme trpi zbog naših krivih odluka. Često imamo dojam da se Bog uopće ne zanima za nas i da zato stalno šuti. No, iz svakodnevnog života možemo vidjeti da oni koji nam i nisu fizički blizu, ne znači da nas ne vole i da ne brinu za nas - prijatelji, roditelji, itd.³⁴

Zlo je za nas kao zagonetka koju još nitko nije razriješio i dao odgovor na pitanje zla u svijetu. Gledajući na sva tehnička dostignuća našeg vijeka, opet ne možemo dokučiti tajanstvo zla. Priroda katkada iskazuje svoju okrutnost raznim prirodnim katastrofama. Ljudi su žrtve prirodnih sila. Sve to u čovjeku pojačava bijes, posebno kada se radi o velikim ljudskim stradanjima i patnjama. Čovjek zbog toga dovodi u pitanje Boga, ljudska logika ga vodi k tome. Kako Bog može dopustiti tolika stradanja i patnje. Za kršćane Bog nije nikada taj koji hoće zlo.

³³ Usp. *Isto*, 228-235.

³⁴ Usp. *Isto*, 108-116.

Zlo postoji jer Božja ljubav nije prihvaćena. Bog je pogođen našim zlom kao majka koja trpi zbog djeteta koje je bolesno. Isus Krist spustivši se na razinu ljudi, preuzima i naša trpljenja. On sudjeluje u našim kušnjama i trpljenjima. Nakon njegove smrti na križu, vjernik se pod navalom zla može sakriti oslanjajući se na Krista. Molitva bi trebala biti kao jedan od oblika odupiranja od nevolja, staviti se pod Božju zaštitu. Marija gledajući Sina pod križem ostaje uspravna, sklonila se u molitvu, ne buni se i ne galami. Podnosi trpljenje zahvaljujući svojoj molitvi. Isus se također molitvom pripremao za svoje trpljenje. Treba prihvatiti trpljenje i to prihvatiti ga u tišini s pouzdanjem u Božju ljubav i zaštitu. Ljudima se to čini suludo. Ne prihvaćaju trpljenje i okomljuju se na Boga buneći se. Bog nije onaj koji želi zlo, ali dopušta sva zemaljska zla. On očekuje od nas da preuzmemo svoj život na zemlji. Zlo je dio ljudskog postojanja. Htio je i da njegov vlastiti Sin iskusi zlo odbačenosti za otkupljenje i spas svijeta. Bog uvijek bdije nad nama. U najmračnijoj noći i najgorim nevoljama, Bog je uvijek tu, prisutan s nama. Čovjek često to zaboravi i prigovara Bogu. Ako mu je vjera oslabila, utjecajem svjetovne buke, često u takvim trenucima ostaje razočaran jer misli da ga je Bog napustio. Onaj tko je blizak s Bogom, on može pobijediti zlo jer zna da je Bog veći od svakoga zla. Tišina i molitva su uvijek oružje u borbi protiv zla.³⁵

Buneći se protiv svega, čovjek se stavlja u opasnost da ništa ne prepušta Bogu. Suočava se sa svojom ograničenošću i nemoći. Čovjek bez tihog pouzdanja u Boga propada. Božji odgoj vidimo u pripovijesti o zrnju i kukolju. Krist poziva da se pusti kukolj i žito da zajedno rastu do žetve kada će se razabrati dobro i zlo. Strpljivost i pouzdanje u Božju pravednost i bezglasna molitva su nam oružja u svakodnevnim borbama protiv zla. Biti ustrajan i ne gubiti nadu. Problem današnjeg čovjeka je taj što bi htio svime vladati, kao da Bog ne postoji i kao da ga i ne treba. Shvaćajući da nije sve u njegovim rukama, upada u tjeskobu i nemir. Čovjek današnjeg vremena treba ponovno otkriti sredstva u borbi protiv zla: tišina, molitva, pokora i post. Današnje doba sve više poziva na borbe i pobune, uništenje neprijatelja. Đavao je onaj koji navodi čovječanstvo na pobunu, potiče na izljeve mržnje jedni prema drugima. Krist nam uvijek treba biti primjer. On je šutio pred nepravdom.³⁶ Kada smo poniženi, oklevetani, treba znati čuvati tišinu. Izvana svijet može biti bojno polje ali ukoliko čuvamo tišinu srca, nade i vjere u Boga, onda ništa ne može prodrijeti u čovjekovu tišinu. U nutrini naše duše, u najvećoj tišini, bdije Bog. Ratovi današnjeg vremena vode se i govorom, ogovaranjem i klevetanjem koje može ubiti čovjeka. Ali u tišini, Bog nas odgaja za opraštanje. Uči nas moliti za one koji nam žele zlo

³⁵ Usp. *Isto*, 181-189.

³⁶ Usp. *Isto*, 190-193.

i ne zaprljati se mržnjom. Bog uvijek gleda ljudsko srce, a jedino njegov pogled nam treba biti važan. S tom misli možemo ostati smireni i tihi moleći da nas ne ispuni zloba i mržnja. Trebamo se naučiti držati uspravno u tišini, kao Marija pod križem, gledati ljude Božjim očima. Događaj Kristove muke na križu može se gledati kao mjesto najveće uvrede, ali i kao mjesto najvećeg oprostjenja.³⁷ Bog uvijek trpi zajedno s nama. Zajedno je s čovjekom u njegovim nevoljama. Na čovjeku je da izabere hoće li prigovarati Bogu zato što šuti na naše trpljenje ili će izabrati put vjere, s pouzdanjem povjeriti Bogu sva svoja trpljenja. Pred svim nevoljama nema boljeg odgovora od molitve. Čovjek koji se i udaljio od Boga često u nevoljama koje ga snađu, svoju utjehu pronade upravo u molitvi Bogu. Odbijanje Boga je najveća ljudska bijeda budući da Bog jedini može ispuniti čovjekovu čežnju jer nemirno je naše srce dok se ne smiri u Gospodinu.³⁸ Jedino pogled vjere nam pomaže da nastavimo napredovati prema Bogu. Koliko god napredovali, uvijek postoji granica iznad koje čovjek ne može ići. Tišina je uvjet otvaranja prema velikim odgovorima koji će nam se udijeliti nakon smrti. Za sada živimo u noći i molimo u tišini. Jednom ćemo sve razumjeti, a do tada treba tražiti Boga ne bučeći.³⁹

Židovski teolog A. J. Heschel govori o odnosu Boga i zla u svijetu. Unatoč proživljenim grozotama gdje su mu nacisti ubili majku i tri sestre, ipak ne optužuje Boga za počinjeno zlo. Govori kako bi bila ludost optuživati Boga za grijeh čovjeka. Ističe kako je pravo pitanje gdje je Bog kada se događaju razne strahote. Odgovor na to pitanje proizlazi iz čovjekovog stava prema Bogu. Čovjek je zaprljao svoje ruke grijesima, udaljio se od Boga, a onda se na koncu pita gdje je taj Bog. Heschel ističe kako Bog ne šuti, nego je ušutkan. Ljudi se hrane isticanjem vlastite moći i mogućnosti, kako mogu sve postići vlastitim naporom. Poigravaju se Božjim imenom, prljaju ga i zloupotrebljavaju. Čovjek se stavlja na mjesto Boga. On se prvi udaljio od Boga i pregazio Božju volju. Bog se nije udaljio od čovjeka svojom voljom. Odgurnut je i odbačen od strane čovjeka. Bog želi biti prihvaćen. Heschel svoju misao na pitanje gdje je Bog završava pričom o dječaku koji se igrao skrivača sa prijateljem. Nakon što se sakrio dugo je čekao u skrovištu vjerujući da ga prijatelj traži. Na koncu je izašao i ustanovio da ga prijatelj nije niti tražio. Isto je tako i sa Bogom koji govori „Skrivam se, ali me nitko ne traži.“⁴⁰ Zadaća nam je tražiti Boga, otkrivati ga onda kada se skriva.

³⁷ Usp. *Isto*, 199-202.

³⁸ Usp. *Isto*, 209-210.

³⁹ Usp. *Isto*, 272-276.

⁴⁰ Usp. I. IVANDA, *Samoća vjere*, Zagreb, 2012., 136-141.

3. ŠUTNJA U SVETOM PISMU

Sveto Pismo nam na mnogo mjesta govori i poučava nas o vrijednosti šutnje. Počevši od Starog Zavjeta, vidimo kako se Bog kroz biblijsku povijest često javlja u tišini. Kao što vidimo kod proroka Ilije, Bog se ne javlja ni u snažnom vihoru, ni u potresu, niti u ognju, već u šapatu blagoga lahora (usp. 1 Kr, 19, 11-13). Izraelski narod je dosta griješio, otpadao od Boga, pa se može vidjeti šutnja Božje srdžbe. Bog šuti i ne progovara svome narodu. Izraelac želi čuti Božji govor, zato šutnju smatra kaznom.⁴¹ U Psalmima to možemo vidjeti: „Bože, ne šuti! Ne budi nijem i ne miruj, Bože!“ (Ps, 83,2). U primjeru kralja Salomona možemo vidjeti kako on ne moli ni za bogatstvo, ni slavu, ni smrt neprijatelja, nego traži od Boga srce koje sluša, traži srce spremno šutjeti kako bi čulo Boga (usp. 1 Kr, 3,5-15). Suprotno tome, moderni svijet ponižava tihog čovjeka, a uzdiže onoga tko puno govori. Prorok Izaija kaže: „Mir i obraćenje – spas vam je, u smirenu uzdanju snaga je vaša“ (Iz, 30,15). Kao upozorenje i poziv narodu Božjem da se pouzdati treba u Boga i ostati u tišini.

U Novom Zavjetu također možemo vidjeti važnost tišine u Lukinom evanđelju gdje se opisuje Isusov posjet Marti i Mariji (usp. Lk, 10, 38-42). Posebno to možemo vidjeti u rečenici gdje Isus prigovara Marti: „Marta, Marta! Brineš se i uznemiruješ za mnogo“ (Lk, 10, 41). Isus ne prigovara Marti zato što je zauzeta kuhanjem, nego je kori zbog njezine unutarnje rastresenosti koju iskazuje prema ponašanju prema sestri. Neki su komentatori u Marti i Mariji vidjeli dvije potpune suprotnosti u toj količini da su u jednoj vidjeli lik čovjeka koji je previše okupiran aktivnostima i rastresenošću, a u drugoj lik čovjeka koji djeluje u tišini i slušanju. Taj redak možemo shvatiti kao Isusov poziv Marti, ali i svima nama da se moramo zaustaviti kako bi se vratili Bogu u dubini svoga srca. Kristov prigovor u današnjem svijetu možemo shvatiti i kao opomenu čovjeku da se vrati svome izvoru, Bogu koji je u nama i čeka na nas. Da u užurbanom i prezaposlenom svijetu u kojem živimo, vježbamo tišinu, vrijeme za susret sa istinskim izvorom. Veći položaj u društvu donosi razne napore, ali i napasti s kojima se treba suočiti. Veći položaj donosi veću čast, slavu, ugled, odgovornost u društvu. Iziskuje napor oko napredovanja u poniznosti, njegovanju unutarnjeg života i molitve.⁴² Krist nam daje jasnu uputu: „Ti, naprotiv, kad moliš, uđi u svoju sobu, zatvori vrata i pomoli se svome Ocu, koji je u skrovitosti. I Otac tvoj, koji vidi u skrovitosti, uzvratiti će ti“ (usp. Mt, 6,6). Naša istinska soba smo mi sami. Pred Bogom, u tišini, postajemo ponizna i blaga srca. Poniznost je uvjet i

⁴¹ Usp. M. ŠKARICA, Šutnja sastavni dio liturgije i osobne molitve, u: *Služba Božja*, 38(1998)1, 43.

⁴² Usp. R. SARAH - N. DIAT, *Snaga tišine. Protiv diktature buke*, 29-31.

posljedica tišine. U tišini polazimo od Boga i dolazimo k Bogu.⁴³ Također i u Jakovljevoj poslanici možemo vidjeti kako uspoređuje jezik s kormilom broda (usp. Jak, 3, 2-10). Čovjek mora upravljati svojim jezikom jer brbljanje šteti duhovnom životu. Brbljavac je često okrenut izvanjskosti i tako se odmiče od Boga.⁴⁴ Evanđelja nas uče koliko je važno povlačenje od buke i galame. Prilikom Isusovog ulaska u Jeruzalem, na Cvjetnu nedjelju, svi su bučno klicali Isusu. Cijeli Jeruzalem je bio uzbuđen, ali se nitko nije sjetio ponuditi Isusu prenoćište i hranu. Sin Boži bio je slavljenički primljen, ali s druge strane nitko mu nije otvorio svoja vrata. Nešto slično može se uočiti i u naše doba. Često su naša slavljenja površna. Obredi se obavljaju površno i bučno, bez unutarnje sabranosti i bez utjecaja na naš konkretni život. Stanovnici Jeruzalema bili su obuzeti vlastitim strastima i težnjama, te nisu mogli Krista zaista primiti u svoje srce. Zbog svoje površnosti, ne pružaju Kristu da se nastani u njihovim srcima.⁴⁵ Promatrajući Sveto Pismo, možemo vidjeti koliko važno mjesto ima pustinja. Ona je mjesto gdje čovjek susreće Boga koji progovara čovjeku. Također je i prostor iskušenja. Pustinja nas uči borbi protiv zla i napasti svijeta. Čovjek kako bi susreo Boga mora najprije ući u tišinu svoje unutarnje pustinje.⁴⁶

3.1. Isusova šutnja

„Dok je mirna tišina svime vladala i noć brzim tijekom stigla do sredine puta svog, jurnula je tvoja svemoguća riječ s nebesa, s kraljevskih prijestolja“ (Mudr, 18,14-15).

Ovaj citat iz Knjige Mudrosti pripisuje se utjelovljenju Sina Božjega. Vidimo kako se i Božje utjelovljenje dogodilo u potpunoj tišini. Isus je došao na zemlju jedne blage i tihe noći, dok je čovječanstvo spavalo. Njegovo rođenje dogodilo se u tišini. Isusov život bio je prožet šutnjom, nije bilo ničega spektakularnoga. S druge strane čovjek želi samo nešto govoriti, od života stvoriti spektakl.⁴⁷ Trideset godina nije ga se čulo. U cijelom Isusovom životu prisutna je jedna tišina: tišina jaslca, Nazareta, križa i zapečaćenog groba. I pred sam početak javnog djelovanja povlači se u samoću i tišinu.⁴⁸ Možemo također vidjeti kako Isus traži šutnju od drugih s obzirom na svoje poslanje. Nakon što čini čuda, Isus zabranjuje govor o tome (usp. Mk 1, 43). Krist ne želi praviti senzaciju. Isus ne želi takvo divljenje, nego želi da ga se nasljeđuje u

⁴³ Usp. *Isto*, 57.

⁴⁴ Usp. *Isto*, 41.

⁴⁵ Usp. *Isto*, 58-59.

⁴⁶ Usp. *Isto*, 78.

⁴⁷ Usp. I. RAGUŽ, *Šutnja-molitva-dokolica*, 21.

⁴⁸ Usp. M. ŠKARICA, *Šutnja sastavni dio liturgije i osobne molitve*, 42-46.

njegovim djelima. Biti kršćanin znači nasljedovati Krista u šutnji, ne tražiti spektakl.⁴⁹ Njegova tišina je tišina poniznosti, odricanja, poniženja. U trenutku osude, govori samo da Kraljevstvo Njegovo nije od ovoga svijeta. Na sve lažne optužbe, Isus nije odgovorio ništa jer su to bile samo klevete i mržnja. Isus je šuteći iskazao svoju odbojnost prema lažima. On nema potrebe za obranom. Kao što sv. Ambrozije kaže: „Gospodin je optužen, a on šuti. Opravdano šuti, jer nema potrebe za obranom. Obranu traže oni koji se boje da će biti pobijedeni. Šuteći on ne priznaje optužbu, nego je obezvrjeđuje ne pobijajući je.“ Pilat je bio iznenađen takvom šutnjom, našao se suočen sa Božjom tišinom usred neshvatljivih urlika mržnje.⁵⁰ Isus je boravio u pustinji četrdeset dana i četrdeset noći prije javnog nastupa. U tišini se pripremao za svoje poslanje. Čovjek se mora istrgnuti iz svijeta, kako bismo boravili u bliskosti s Bogom. Isus zna da Bog nije u graji i buci svijeta. Povlači se u tišinu jer zna da Bog ne govori u buci svijeta. Kako bi se mogao pripremiti na sudbinu križa, trebao je tišinu. U Getsemaniju, on i posljednju noć ostaje u tišini i molitvi. I u posljednjem trenutku noćna tišina prati Isusa. U noći Bog stvara svoja djela. Zbog toga za vjernike veliku važnost ima noćna molitva. Od jaslca do križa tišina je stalno prisutna u Isusovom životu jer tišinom se iskazuje najveća ljubav.⁵¹

Isusova smrt, na zemlji je ostavila veliku tišinu, strah i tjeskobu. Mesija je mrtav, čini se kao da tišina njegova nestanka na zemlji ima konačnu riječ. Čini se kao da je i sam Bog ušutio. Njegov Sin sam je i napušten na križu. Stigao je do trenutka smrti, umiranja, a njegov Otac nije iskazao ni jednu riječ. Isus trpi zbog Božje odsutnosti, ali pouzdanje u Oca nije nestalo. Pred sami posljednji izdisaj on upućuje molitvu Ocu: „Oče, oprosti im, ne znaju što čine!“ (Lk, 23,34). Nakon toga se potpuno predaje Ocu: „Oče, u ruke tvoje predajem duh svoj“ (Lk, 23,46). Sin Božji u tišini umire na križu, ostavljen od svih, zaziva Oca, ali Otac šuti. U tišini se događa i Isusovo uskrsnuće, najveći događaj spasenja, u tišini uskrsne noći.⁵² Vazam je pobjeda života nad smrću, pobjeda Kristove tišine nad galamom, laži i mržnjom. On ulazi u tišinu vječnosti. U svijetu gdje vlada razna galama, moramo sve više učiti kako da uđemo u Kristovu tišinu. Vrijeme Velike subote tijesno je povezano sa stvarnošću Isusove smrti koja je pokazatelj potpune solidarizacije sa sudbinom smrtnoga čovjeka. Vrhunac te solidarizacije je u umirenju i smrti na križu. U susretu sa smrću, čovjek obično zašuti.⁵³ On je kao i svi boravio među mrtvima, mjesto potpune napuštenosti, mjesto odsutnosti Božje. Krist se solidarizirao sa svima

⁴⁹ Usp. I. RAGUŽ, *Šutnja-molitva-dokolica*, 23 -24.

⁵⁰ Usp. R. SARAH - N. DIAT, *Snaga tišine. Protiv diktature buke*, 124-127.

⁵¹ Usp. *Isto*, 128-129.

⁵² Usp. D. VUKOVIĆ, *Pogled odozdo na svećeništvo*, Đakovo, 2020., 30.

⁵³ Usp. M. BABIĆ, *Šutnja Velike Subote*, u: *Služba Božja*, 53(2013)1, 81.

koji su podložni vlasti smrti. Isus je u punini iskusio napuštenost u smrti i smrtnom stanju što je simbolika groba u koji je bio položen. Čovjek Isus umro je u napuštenosti od Boga, svoje božanstvo prepustio je Ocu koji ga je stavio u stanje sluge. Velika Subota je zbog svega toga dan šutnje.⁵⁴ Drevna homilija na Veliku subotu donosi: „Što je ovo danas? Velika tišina na zemlji, velika šutnja i samoća, velika smirenost, jer Kralj spava. Zemlja se prestrašila i zašutjela, jer je Bog u tijelu usnuo i probudio pomrle od početka svijeta. Bog je umro u tijelu i oživio podzemlje.“ Isusova smrt i silazak u podzemlje za nas poprima novo značenje. Pakao više nije mjesto samoće i napuštenosti. Poput djece koja se boje ostati u mraku sami ali sama prisutnost osobe koja nas voli može nas umiriti. Upravo se to dogodilo na Veliku subotu: u kraljevstvu smrti zaorio se Božji glas. U tami i ljudskoj osamljenosti možemo čuti glas koji nas zove sebi.⁵⁵

3.2. Marijina šutnja

Marijina šutnja prvenstveno označava njezinu raspoloživost i prihvaćanje. Njezina je šutnja izraz vjernosti i poniznosti. Možemo vidjeti kako je sve oko Marije šutnja. Ne znamo gdje je rođena niti kada je rođena. Ne znamo također gdje je umrla ni kada je umrla. O Marijinoj dobi se može samo nagađati s obzirom na običaje o dobi zaruka. Također o Marijinim roditeljima ne znamo ništa budući da kanonska evanđelja o tome ništa ne govore, šute. Jedino prema apokrifnim evanđeljima koja tvrde da su se zvali Joakim i Ana. Iz svega toga možemo vidjeti kako je Marijino porijeklo skriveno. U evanđeljima se pojavljuje povremeno i to uvijek nekako kao da ostaje u sjeni, a toliko je važan lik. Bez Marije sam Bog se ne bi mogao nastaniti na zemlji. Govor o Mariji uvijek povezuje govor o Sinu.⁵⁶

Marijine riječi evanđelisti bilježe samo u četiri prigode. Kod evanđelista Luke u prikazu navještaja Marija izgovara dvije rečenice. Prvo kad je upitala anđela: „Kako će to biti kad ja muža ne poznajem?“ (Lk, 1,34) i na kraju, kada joj anđeo sve objasnio odgovara: „Evo službenice Gospodnje, neka mi bude po tvojoj riječi“ (Lk, 1,38). Marija se prikazuje kao ona koja sluša, pristaje i daruje sebe. Kod pohoda Elizabeti imamo himan zahvale Bogu za velike stvari (usp. Lk, 1, 46-55). Zatim, Marijine riječi vidimo kada su pronašli dječaka Isusa u Hramu među naučiteljima Zakona nakon što su ga tražili: „Sinko, zašto si nam to učinio? Gle, otac tvoj i ja žalosni smo te tražili“ (Lk, 2, 48). Evanđelist Ivan bilježi Marijine riječi na jednom mjestu,

⁵⁴ Usp. *Isto*, 87-89.

⁵⁵ Usp. R. SARAH - N. DIAT, *Snaga tišine. Protiv diktature buke*, 133-136.

⁵⁶ Usp. I. LARRAÑAGA, *Marijina šutnja*, Zagreb, 2008., 100-103.

na svadbi u Kani Galilejskoj. Kad je ponestalo vina ona govori Isusu : „Vina nemaju“, a nakon Isusovog odgovora da nije još došao njegov čas odgovara poslužiteljima: „Što god vam rekne, učinite!“ (Iv, 2,1-5). Marija je pod utjecajem Duha Svetoga koji ne govori. Sva je usmjerena na Sinovu riječ. U Markovom i Matejevom evanđelju nema spomena tih Marijinih riječi. Ona ne govori, svojom šutnjom želi se podložiti Bogu. Njezinu tišinu pouzdanja u Boga najbolje pokazuje rečenica iz Lukinog evanđelja: „Evo službenice Gospodnje, neka mi bude po tvojoj riječi“ (Lk, 1, 38).⁵⁷ Marija je šutjela i sve prepustila Bogu: „Marija u sebi pohranjivaše sve te događaje i prebiraše ih u svome srcu“ (Lk, 2,19). Marija i pod križem stoji u šutnji i zajedno s Isusom prihvaća volju Božju te postaje Majkom Crkve. Svi događaji opisani u evanđeljima pokazuju da je Marija uvijek ostala ponizna Božja službenica koja živi i vrši volju Božju.⁵⁸ Cijeli Marijin život uronjen je u tišinu. Ona ne govori, svojom šutnjom želi se podložiti Bogu. Kod samoga prizora navješćaja Mariji, možemo vidjeti kako anđeo govori, a Marija šuti. Njezina šutnja je stav poniznosti pred Bogom. Marija postavlja jedno pitanje i daje svoju odluku, prepušta se Božjem djelovanju. Nositi toliku tajnu o začecu Mesije predstavlja veliki teret. Marija tu tajnu nije nikome rekla, čuvala ju je u potpunoj tišini. Kada je došla kod Elizabete, ona je već znala tajnu. Nazarećani nikada nisu doznali tajnu Isusovoga začeca. Potrebna je bila duhovna zrelost za čuvanje takve tajne. Biti Majka Mesije je povlašteni položaj koje su mnoge žene priželjkivale. Marija o tome šuti, duhovno je zrela i svjesna da je to njezino poslanje.⁵⁹ Okolina u Mariji ništa izvanredno nije vidjela, sve što se događalo, događalo se u šutnji. Tako se i čudo Božjeg rođenja dogodilo u tišini, u noći, bez buke. Upravo je to mjesto gdje Bog govori, u tišini noći. Marija ništa ne govori nego sluša. Sva je usmjerena na Sinovu riječ. Njezina šutnja znak je pristajanja i poslušnosti. Ona se želi podložiti Bogu, služiti Bogu. Iz evanđelja ne možemo vidjeti kako se očitovala Marijina bol pod križem. Znamo da je Marija stajala pod križem. Njezin *fiat*, neka mi bude je tišina i tome ostaje vjerna zauvijek. Nakon Isusove smrti ona molitvom podupire apostole, obnavlja zajednicu učenika i izgrađuje Crkvu u tišini i molitvi. U svijetlu Pedesetnice, Marija prva shvaća otajstvo Crkve. Marijin *fiat*, neka mi bude, dovršava se u nastajanju prve Crkve snagom Duha. Njezin primjer Crkvi omogućuje da shvati koliko je važna tišina. Možemo zamišljati kako je svoj život i nastavila u tišini i molitvi. Marijina šutnja svoje najdublje značenje dobiva na Kalvariji. Na Kalvariji Majka stoji pod

⁵⁷ Usp. R. SARAH - N. DIAT, *Snaga tišine. Protiv diktature buke*, 140-144.

⁵⁸ Usp. M. ŠKARICA, *Šutnja sastavni dio liturgije i osobne molitve*, 46-47.

⁵⁹ Usp. I. LARRAÑAGA, *Marijina šutnja*, 107- 114.

križem. Ona šuti. Prisutno je mnogo buke oko nje, ali ona šuti. Njezina šutnja na Kalvariji izraz je klanjanja te označava vjernost, snagu i puninu podložnosti Bogu.⁶⁰

3.3. Josipova šutnja

Iz prethodnog poglavlja možemo vidjeti kako Marija šuti i promatra sve tajne Božje i čudesa koja se zbivaju. Ona to sve pamti i prebire u srcu. U takvoj šutnji slijedi ju i sveti Josip. Njih dvoje ne govore o tome što se u njihovoj kući događa, o silnim Božjim čudesima. Ne hvale se time na sve strane. Dok s druge strane možemo vidjeti kako pastiri pripovijedaju posvuda što su vidjeli i čuli. Zaharija hvali Boga zbog čudesa prilikom rođenja svetoga Ivana. Često se pitamo kako to da Josip u cijelom Svetome Pismu šuti. Istina je da on šuti, usta se njegova ne otvaraju, iako je svjedok najvećih čudesa. Josipova šutnja označava zahvalnost, znači ljubav. Sin Božji šutio je vjekove u krilu Oca nebeskoga, pa zato šuti i Josip. On šuti također i jer zna da se ljudskim jezikom ne mogu izreći niti opisati svojstva Božja, kao i njegovo veličanstvo koje je neizmjerljivo. Josip šutnjom izražava poniznost pred tim Otajstvom.⁶¹ Ivica Raguž u samom predgovoru svoje knjige „*Ite ad Joseph*“ ukazuje na jednu istinu, a to je da onaj tko ljubi, on skriva ljubljenu od svijeta i oboje se skrivaju od svijeta. Autor donosi zaključak da je možda upravo to razlog zašto o dvjema najvažnijim osobama u Isusovom zemaljskom životu skoro pa i ništa ne znamo. Imamo samo nekoliko Marijinih riječi i Josipovu potpunu šutnju. Bitna misao koja se ističe iz ovoga je da ljubav skriva ljubljenoga i da ju je moguće otkriti jedino onaj koji ljubi. Isus je u svojoj ljubavi sakrio Mariju i Josipa, otkriva ih samo onima koji otkrivaju njega. Što je ljubav veća to je i skrivenija. O njoj se malo govori, a opet je tako bogata. Ono što se ističe posebno jest da se u Josipovoj šutnji otkriva njegova poniznost. Toliko veliki svetac kojega častimo, molimo mu se, utječemo, a nije izgovorio nijednu jedinu riječ. U Josipovom primjeru ističe se jedna velika stvarnost, a to je da svi oni koji su se svim silama otkrivali svijetu i tražili slavu ovoga svijeta, njih nema, a druge strane Josip koji se skrivao od svijeta, njega časti cijeli svijet. Odgovor na Josipovu šutnju u Svetom Pismu nam daje upravo Sveto Pismo. Josipa se predstavlja kao misaonog čovjeka, čovjeka koji strastveno misli što je prema autoru Ragužu, svojstvo istinskog muškarca. Istinski muškarac nikad nije jak na riječima, koristi malo riječi, govori ili piše samo kada to mora. Sve se događa u mislima, a ta misao nije ništa drugo nego nutarnja riječ. On prvo razgovara u svojoj nutrini, stvara riječi, misli i ideje. Moguće da je to razlog zašto Josip ništa ne odgovara anđelu, kod njega nema riječi

⁶⁰ Usp. R. SARAHA - N. DIATA, *Snaga tišine. Protiv diktature buke*, 143-144.

⁶¹ Usp. J. PAZMAN, *Život sv. Josipa*, Zagreb, 2010., 86.

pristanaka kao kod Marije. Kod njega se pristanak dogodio u njegovoj nutrini, u misli: „Kad se Josip probudi oda sna, učini kako mu naredi anđeo Gospodnji: uze k sebi svoj ženu“ (usp. Mt,1,24). Sve bitno događa se u nutrini. Takve unutarnje riječi traže više djela nego riječi.⁶²

Na općoj audijenciji papa Franjo također govori o Josipu naglašavajući upravo ulogu šutnje u njegovom životu, ali i u našem danas. Papa ističe kako je jedan od važnih vidova njegova lika upravo šutnja koja nam je danas toliko potrebna. Evanđelja nam ne prenose ni jednu jedinu Josipovu riječ, ali to ne znači da je on bio šutljiv, postoji dublji razlog. Tom svojom šutnjom daje nam primjer da u mjeri u kojoj duhovni život raste, sve je manje riječi. Papa Franjo isprazno brbljanje naziva „papagajstvo“, brbljati kao papige, stalno pričati. Josip nas svojom šutnjom poziva da damo prostora prisutnosti Riječi koja je Tijelom postala, Isusu. Josipova šutnja nije nijemost, to je šutnja ispunjena slušanjem, djelotvorna šutnja, šutnja koja otkriva njegovu duboku nutrinu. Isus je odrastao u toj šutnji u Nazaretskom domu, uz svakodnevni primjer Marije i Josipa. Kasnije će i sâm tražiti mjesta tišine i pozvati svoje učenike da to isto iskuse. Papa ističe kako bi bilo lijepo da svatko od nas, po uzoru na Josipa, uspije vratiti tu kontemplativnu dimenziju života. Iako, svi iz iskustva znamo da to nije lako. Razlog često leži u tome da nas tišina pomalo plaši zato što traži od nas da uđemo u same sebe i susretnemo se s najistinitijim dijelom sebe. O tome je bilo govora i u prvom poglavlju rada. Mnogo je onih koji se plaše šutnje i zato moraju stalno nešto govoriti. Papa nas je na audijenciji sve pozvao da učimo od Josipa njegovati prostor tišine u kojemu može doći do izražaja Riječ Duha Svetoga koji prebiva u nama i vodi nas Isusu. Nije lako prepoznati taj glas koji je često pomiješan s raznim drugim glasovima briga, napasti, želja i nada koje su u nama. Moramo vježbati šutnju jer se bez vježbanja razbolijeva i naš govor. Bez vježbe u šutnji, naše riječi mogu postati laskanje, laž, ogovaranje, kleveta. Papa je poručio da se ne smijemo bojati tišine, da je tišina za nas dobra. Naše srce ozdravlja u tišini, kao i naš jezik, naše riječi i naše odluke. Također upozorava na opasnost ubojstva jezikom i pozvao je sve da se sjetimo koliko smo puta samo nekoga ubili jezikom. Upravo tada ćemo vidjeti razlog zbog kojeg trebamo učiti od Josipa njegovati šutnju i dopustiti Duhu da nas obnavlja i ispravlja kada griješimo.⁶³

Josipova šutnja upućuje na jednostavnu stvarnost, a to je da onaj tko voli, taj sluša. Ljubiti ne zna, onaj tko ne zna šutjeti. Josip istinski ljubi i nema potrebe to neprestano ponavljati. Njegova ljubav uglavljena je u tišinu zajedništva. Pitamo se onda, može li Josip biti uzor apostolskog

⁶² Usp. I. RAGUŽ, *ITE AD JOSEPH. Teološka razmatranja o sv. Josipu*, Đakovo, 2021., 110-112.

⁶³ Usp. *Sveti Josip - čovjek šutnje*, dostupno na: <https://opusdei.org/hr-hr/article/sveti-josip-čovjek-sutnje/> (17.05.2022.)

života? Svakako ono što možemo primijetiti je da je Josip potpuna suprotnost apostolima. Apostoli su išli posvuda i razglašavali evanđelje, navješćivali ga svim narodima. S druge strane Josipov život otajstvena je samozatajnost. On šuti pred Božjom veličinom, cijeli prostor otvara Kristu. Takav duhovni stav temelj je svakog apostolskog života. Budući da je bio čovjek tišine, mogao je čuti i najtiši glas, odnosno šapat anđela u najtvrđem snu. Josip nam svjedoči kako istinsku radost obilježava smirenost. Svi očekujemo nekakvo veliko događanje, a u Marijinom i Josipovom domu otkiva se da se čovjek ne treba toliko uzbuđivati jer Božja nas jednostavnost nadmašuje. Radost zbog Božje prisutnosti je toliko velika da jednostavno nameće tišinu. I to je upravo jedino kako čovjek može biti pred Božjom veličinom. Iz Josipove tišine možemo izvući pouku da stavimo zaštitu na svoja usta. Iznimno je važno upravljati samim sobom, a Josip nam treba u tome biti uzor. On je čovjek koji djeluje: učiniti nešto što je potrebno i o tome ne brbljati. Dobro ne stvara buku. Oni koji čine dobro, oni se ne čuju. Normalno je da nam se samo od sebe nameće pitanje zašto Josip u evanđelju uopće ne govori, ali umjesto toga, trebali bi smo se zapitati, što nama treba toliko brbljavosti uvijek i u svim okolnostima. Naš bučni i brbljavi svijet sili nas da govorimo, da moramo zauzeti stajalište, da imamo komentare o onome o čemu se govori u tom trenutku. Upravo nas sveti Josip u tom kontekstu potiče da iskazujemo ljubav vladajući sobom, svojim jezikom i da više provodimo Riječ u djelo ljubavi.⁶⁴

⁶⁴ Usp. D. JOSEPH, *Sveti Josip. Biblijske misli o njemu*, Zagreb, 2021., 12-18.

4. TIŠINA U DUHOVNOM ŽIVOTU

Kao što je bučnost u svjetovnom životu zapravo bijeg od suočavanja sa sobom, tako je bučnost u duhovnom životu izraz straha i tjeskobe da se bez maske susretnemo s Bogom. Da pred Njime samima sebi postavimo važna pitanja i da na njih iskreno odgovorimo. Istinski susret s Bogom događa se u ozračju tišine i šutnje gdje potpuno pokazujemo sebe bez pretvaranja, sa svim svojim vrlinama i manama. Na putu prema duhovnom sjedinjenju kroz molitvu šutnjom sve stavljamo na uvid, pa i one tamne stvari. To je točka u kojoj se dodiruju nebo i zemlja.⁶⁵ Thomas Merton iznosi mišljenje da kada su ljudi lišeni tišine, društvo u kojem ti ljudi žive tada postaje trulo i zatrovano ogorčenošću i mržnjom te da ni jedan tehnološki napredak ne može izliječiti mržnju materijalističkog društva. On navodi kako je takva pojava poput duhovnog tumora i da jedini lijek može biti duhovnost. Ono što čovjek najprije mora je naučiti slušati. Uši kojima čovjek sluša Božju poruku skrivene su u njegovom srcu i ne mogu se čuti ukoliko nema unutarnje tišine. Budući da je vjera slobodno primanje danog dara milosti, čovjek mora pristati izaći iz, kako Merton navodi, mase drugih „automata“ i osloboditi srce i um, postati sposoban čuti Boga.⁶⁶

4.1. Tražiti Boga u vlastitoj nutrini

Istinsko traženje tišine je traženje šutljivoga Boga i potraga za vlastitom unutrašnjošću. Traženje Boga koji je u nama. Krist nam daje jasnu uputu: „Ti, naprotiv, kad moliš, uđi u svoju sobu, zatvori vrata i pomoli se svome Ocu, koji je u skrovitosti. I Otac tvoj, koji vidi u skrovitosti, uzvratiti će ti“ (Mt, 6,6). Naša istinska soba smo mi sami. Pred Bogom, u tišini, postajemo ponizna i blaga srca.⁶⁷ Tek kada čovjek spozna sebe i vlastitu nutrinu, može krenuti u potragu za Bogom. Tišinu ne tražimo radi nje same već upravo zato što u toj tišini tražimo Boga. Bog je uvijek u nutrini svojih stvorenja i vjerno čeka. Nakon svog obraćenja sv. Augustin sam govori o prisutnosti Božjoj skrivenoj u svakome čovjeku: „Kasno sam te uzljubio, o ljepoto tako stara i toliko nova, kasno sam te zavolio! A gle: ti si bio u mojoj nutrini, ali sam ja bio izvan sebe! Tamo sam te tražio. Na ta lijepa bića koja si stvorio ružno sam nasrnuo. Ti si bio sa

⁶⁵ Usp. I. ŠEVO, Molitva šutnjom, 354-355.

⁶⁶ Usp. T. MERTON, *Misli u samoći*, Split, 2015., 9-10.

⁶⁷ Usp. R. SARAH - N. DIAT, *Snaga tišine. Protiv diktature buke*, 57.

mnom, ali ja ne bijah s tobom. Mene su od tebe udaljavale takve stvari kojih uopće ne bi bilo kada ne bi bile u tebi.“⁶⁸

Tišina nas stavlja i pred suočavanje sa samim sobom. Stavljam sebe pred pitanje kako sam sebe učinio tako udaljenim od onoga kakvoga me je Bog stvorio. Kako sam uspio da me tjeskoba i nemir, ogorčenost i mržnja obuzme. Tada shvaćam da više ne mogu bježati od samoga sebe. Tišina mi dopušta da se vratim svome izvoru, istinskome Svijetlu.⁶⁹ Upravo u tišini, a ne u buci, Bog stupa u najbliskije dubine našeg bića. Nama je to iznenađujuće budući da je posve suprotno našem iskustvu o naravnim zakonima u svijetu. U ovome svijetu, sve što se događa, događa se u buci. Možemo vidjeti kako Bog djeluje u tišini i po sakramentima. Gledajući izvanjski kao da se ništa ne događa, ali u dubini našega bića događa se istinsko Božje djelovanje. Sve unutarnje preobrazbe koje Bog čini, On čini u tišini. Kardinal Sarah donosi primjer krštenja koje izvodi nešto čudesno u duši krštenika koji taj sakrament prima u ime Oca i Sina i Duha Svetoga. Krštenik je ucijepljen u Boga koji je Trojstvo, darovan mu je novi život. Mogli smo vidjeti kako svećenik izgovara krsni obrazac i vidjeti kako voda teče, ali upravo taj odnos i bliski život s Trojstvom koji je darovan milošću nismo mogli uočiti budući da je Bog svoju Riječ izrekao u tišini. Riječ je dakle o prožimanju koje je tiho i nevidljivo, ali istinsko i životvorno između Boga i našega bića. Biti kršten znači biti ujedinjen s Bogom. Primjer je i svećeničko ređenje gdje se čini kao da se u tom trenutku ništa izvanjsko ne događa, ali u tišini, u dubini bića događa se istinsko poistovjećenje s Kristom.⁷⁰

4.1.1. Odlazak u pustinju

Od velike važnosti je povući se u pustinju. Za nas danas pustinja bi značila odmak od svijeta koji se guši u tehnici i materijalizmu. Odmaknuti se od svijeta gdje se bježi na sve moguće načine od Boga i živi u buci. Moderni svijet treba iskustvo pustinje, duhovne borbe i slobode. U pustinji govori Bog. Iz Svetog Pisma posebno možemo vidjeti koliko važno mjesto ima pustinja. Ona je mjesto gdje čovjek susreće Boga koji progovara čovjeku. Ona je također i prostor iskušenja gdje nas Đavao kuša. Pustinja nas uči borbi protiv zla i napasti svijeta. Čovjek kako bi susreo Boga mora najprije ući u tišinu svoje unutarnje pustinje.⁷¹ Tišina vodi Bogu, ali zapreka tome je sebičnost i zaljubljenost u sebe. Tišina traži potpunu raspoloživost Božjoj volji i potpunu okrenutost Bogu. Postoje razna mjesta osame i tišine, mjesta pustinje: tišina naše

⁶⁸ AUGUSTIN, *Ispovijesti*, Split, 2010., X, 27,38.

⁶⁹ Usp. T. MERTON, *Misli u samoći*, 109-110.

⁷⁰ Usp. R. SARAH - N. DIAT, *Snaga tišine*, 26-28.

⁷¹ Usp. *Isto*, 76-78.

sobe, kapelice, svetišta, crkve. Ali posebno treba istaknuti svakodnevnu molitvu, život u bliskoj povezanosti s Bogom u svetištu vlastite sobe.⁷² Nužan je bijeg od svijeta buke i nezasitnosti posjedovanja u osamu i tišinu. No, svijet može progoniti čovjeka gdje god otišao pa i u tišini samostana. Važna je neprestana borba i napredovanje u duhovnosti. Tišina je poput obraćenja koje se nikada ne događa s lakoćom. Sama lica ljudi koji žive u tišini su fizički drugačija od onih čija su lica izobličena bukom svijeta bez Boga. Važno je uvijek njegovati tišinu. Dani osame, tišine, posta, hranjeni Božjom Riječju omogućuju čovjeku da svoj život ispravno kreira. Bog izabire osobe kojima povjerava poslanje da svoj život posvete molitvi, klanjanju, pokori.⁷³ U Crkvi velika duhovna snaga su kontemplativci i razmatratelji. Muškarci i žene koji mole u tišini noći i samoći su noseći stupovi Crkve Kristove. Benedikt XVI. se nakon svog odreknuća povukao u tišinu samostana u vatikanskim vrtovima. Nastavio je služiti Crkvi moleći, razmatrajući i klanjajući se Bogu u tišini.⁷⁴ Sam Krist je toliko godina živio u tišini i kasnije, za vrijeme javnog djelovanja, povlačio se u pustinju da bi slušao i razgovarao s Ocem. Važno je naglasiti kako nikada ne možemo sami stvoriti prisnost s Bogom, ona uvijek dolazi odozgor. Na nama je da izgradimo prostor u kojemu će taj susret biti moguć. Tišina koja nas približava Bogu je tišina štovanja i klanjanja.⁷⁵ Svijetu su sve potrebni ljudi koji odlaze u pustinju jer tišina je mjesto gdje govori Bog. Svaki vjernik koji ustraje u svojoj vjeri, na neko vrijeme se povlači iz svijeta kako bi se približio Bogu molitvom u tišini svoga srca. Iz takve tišine onda nastaju riječi i djela koja mijenjaju svijet.⁷⁶

4.1.2. Iskustvo tišine

Bog je uvijek u čovjeku i čeka ga. Zadatak svima nama je da neprestano tražimo Boga. Da postanemo sposobni čuti Božji glas u svijetu gdje se on više skoro pa i ne može čuti. Važno je u tome napredovati. Istinsko iskustvo tišine dolazi onda kada se potpuno opredijelimo za Krista. Kada utišamo sve buku naših misli, želja, osjećaja. Majka Terezija je primjer onih koji su upoznali tišinu. Bila je žena tišine jer je bila žena molitve. Nije mnogo govorila i često je bježala od moderne buke. Ona je primjer nasljedovanja Krista u njegovoj tišini, poniznosti, siromaštvu i dobroti. Primjer je kako svako ispravno djelovanje proizlazi iz tišine.⁷⁷ Iz dnevnika sestre Marije Faustine Kowalske možemo vidjeti njezino iskustvo tišine i šutnje. Ona govori kako

⁷² Usp. *Isto*, 86.

⁷³ Usp. *Isto*, 83-96.

⁷⁴ Usp. *Isto*, 48.

⁷⁵ Usp. *Isto*, 240-246.

⁷⁶ Usp. I. ŠEVO, Molitva šutnjom, 357.

⁷⁷ Usp. R. SARAH - N. DIAT, *Snaga tišine. Protiv diktature buke*, 53.

pravilo o šutnji mora biti na prvom mjestu jer se Bog ne priopćava brbljivoj duši koja je prazna u svojoj nutrini. Da bi se mogao čuti Božji glas mora se imati mir duše, biti strpljiv i sabran pred Bogom.⁷⁸ Također govori kako je šutljiva duša mač u duhovnoj borbi. Šutljiva duša je sposobna najtješnje se sjediniti s Bogom.⁷⁹ U šutljivoj duši Bog djeluje bez smetnji. Istinski put ulaska u tišinu i susreta s Bogom započinje kada ispraznimo sebe, stav siromaha koji prima i daje zahvalu. Samodostatnost je uvijek ona koja prijeći ovakvome putu. U istinskoj molitvi svaki trenutak tišine, iako je zapravo uvijek isti, ipak je novo otkrivanje nove tišine, novo prodiranje u vječnost. Takva molitva daje mir našem srcu.⁸⁰ Nutarnja tišina zahtjeva neprestano traženje Boga. Ako nasuprot toga vjerujemo da smo zauvijek pronašli tišinu, tada prestajemo tražiti Boga i tišina zamire u nama. Tišina u kojoj se Boga više ne traži, prestaje govoriti o njemu. Kada prestanemo osluškivati, On prestaje govoriti i njegova tišina sve više slabi, a ispunjavamo je bukom vlastitih emocija.⁸¹ Stoga je važno neprestano tražiti Boga i pronalaziti putove koji vode u tišinu.

4.2. Vježbanje tišine

Potrebno je neprestano vježbati tišinu. Za vježbanje tišine potrebno je najprije urediti okruženje koje bi pomoglo otkriti tišinu zajedništva s Bogom. Budući da u molitvenom životu uvijek postoji opasnost da se udaljimo obuzeti bukom, potrebno je stalno napredovati prema tišini. Najbolje pomagalo je tiho i uporno čitanje Svetog Pisma. U šutnji, pred Božjom riječi, Bog je uz nas. Vježbanje je nužno, katkada i bolno, ali djelotvorno.⁸² Za duhovnog čovjeka Bog i tišina idu uvijek zajedno. Svi glasovi i svi zvuci moraju se odstraniti kako bi se u duši mogao nastaniti mir. Tako sabrani osluškujemo sebe i spoznajemo ono bitno. Tek nakon što umukne buka našega ja, ulazimo u sljedeću fazu, a to je šutnja pred Bogom. Dok se nalazimo u Božjoj prisutnosti, nestaje naša sebičnost. Povlačenje u tišinu ne znači nikako bijeg od svijeta, nego se čovjek u tišini pred sobom i pred Bogom mijenja iznutra kako bi mogao dostojanstveno i istinski djelovati u svijetu.⁸³ Jedino odricanjem od sama sebe i poniznošću možemo upravljati vlastitom unutarnjom tišinom. Ta tišina nije prazna nego je ispunjena prisutnošću Duha Svetoga.

⁷⁸ Usp. *Dnevnik sestre Marije Faustine Kowalske*, B. MALEŠEVIĆ (ur.), Zagreb, 1998., br. 118.

⁷⁹ Usp. *Isto*, br. 477.

⁸⁰ Usp. T. MERTON, *Misli u samoći*, 84-88.

⁸¹ Usp. *Isto*, 80.

⁸² Usp. R. SARAH - N. DIAT, *Snaga tišine. Protiv diktature buke*, 58-59.

⁸³ Usp. G. MOSER, *Tišina usred buke*, 7-10.

Kada prestanem gledati sebe, Bog je prisutan. Kad gubim sebe iz vida i ne čujemo više sebe, tek onda možemo čuti Njega. Jedina mogućnost napredovanja u tišini s Bogom je da otklonimo pozornost sa sebe i usmjerimo na Boga.⁸⁴ To stanje mora se učiti postići, vježbati u tišini. Svakodnevno se boriti protiv beskorisnog govora. Vanjska buka je tek polovica borbe. Druga polovica su misli, želje, nemiri i tjeskobe duše. Za ispravan život treba vježbati na šutnji. Ta vježba vodi tome da se šuti i kada bi se moglo govoriti. To je dobra vježba kako bismo dobili vlast nad pukim blebetanjem. Čovjek toliko suvišnih stvari govori u samo jednome danu. Trebamo učiti da je šutnja pozitivna stvar, da nije praznina, nego da omogućuje ispunjen život.⁸⁵

4.2.1. Tišina pogleda

Čovjeka danas neprestano zasljepljuju razne slike. Gradovi u kojima živimo, trajno su osvijetljeni. Čovječanstvo polako sve više gubi osjećaj za grijeh. Danas se riječ grijeh više ne može čuti kod suvremenih ljudi. Moderni život ne pušta naš pogled na miru. Nametanjem neprestanih slika, moderni svijet prezire tišinu. Neprestano traži nove prizore koji povećavaju čovjekovu pohlepu za posjedovanjem. Ali sva takva svijetla su samo privid, čovjek je bolestan i preplašen jer se udaljio od istinskoga Svjetla. Tišina pogleda sastoji se u sposobnosti zatvaranja očiju kako bi se razmatralo o Bogu koji je u nama. Potreban je veliki napor kako bi se uspjelo u modernome svijetu zatvoriti oči i otvoriti sebe Bogu. Slike nam se neprestano nameću i potreban je veliki napor oko tišine pogleda. Slično se može reći i za tišinu ušiju. Danas je vrlo izazovno začepiti uši pred modernim svijetom koji neprestano buči.⁸⁶ Jedino u samoći vlastite sobe dopiremo do istinskoga gledanja. Ljudi danas često postaju slijepi za takvo gledanje, slijepi za ljepotu s kojom se svakodnevno susreću, slijepi za svu istinu i ljepotu koja im se svakodnevno daruje. Na koncu to sve upućuje na sljepoću da vide izvorište svega, a to je Bog. Boga ne možemo gledati izravno, ali ga možemo vidjeti u onome što nas okružuje. Upravo to je vjera. No, čovjek često želi zatvoriti oči i ne vidjeti. Gleda idole i postaje slijep za istinsko Svjetlo. Postaje zarobljen takvim slikama, lažnim obećanjima, te na kraju završi u očaju, postaje prazan i potišten. U današnje doba sve je češća zasljepljenost prolaznim stvarima i upravo kada čovjek ostane sam sa sobom osjeća da su to prolazne vrijednosti. Dok gleda, čovjek misli da je na pravome putu, a zapravo je slijep za istinsko Svjetlo. Isus nije želio da ga gledamo kao idola,

⁸⁴ Usp. R. SARAH - N. DIAT, *Snaga tišine. Protiv diktature buke*, 61-64.

⁸⁵ Usp. R. GUARDINI, *Šutnja*, 88-89.

⁸⁶ Usp. R. SARAH - N. DIAT, *Snaga tišine. Protiv diktature buke*, 49-51.

zaslijepljeno i bez stvarne vjere. Čak i oni koji su slijedili Isusa upali su kušnju površnoga gledanja. Kod Isusove žrtve na križu to je upravo vidljivo, očajni pogledi, razrušena slika njihovog idola. Isus nam otvara oči, da progledamo i vidimo da ne vidimo dobro. Jer tek kada čovjek uvidi kako je bio slijep, otvoren mu je put novoga gledanja, istinske vjere. Upravo zato je važno odmaknuti se od prividnoga sjaja lažnoga svijeta, ući u samoću i vidjeti jasno.⁸⁷

4.2.2. Tišina slušanja

Šutnja je nužan preduvjet slušanja. Šutnja slušanja je darivanje. Dar sebe drugome, prihvaćanje drugih kao Božji dar. Ljudski odnosi su oštećeni ukoliko nema tišine pažnje i slušanja. Glazbu možemo istinski slušati samo kada je oko nas tišina. Vrhunac tišine slušanja je kada se riječi same iskazuju neizgovaranjem.⁸⁸ No, buka nas neprestano okružuje i opsjeda. Akustična zagađenja suvremenom čovjeku ne dopuštaju da uživa u tišini u kojoj može susresti samoga sebe i osloboditi vlastite misli. Neprestano se čuje buka gradova, vozila, kućanskih aparata. Uz buku koja nam se nameće postoji i buka koju mi sami sebi namećemo. Ta buka ima ulogu koje možda nismo ni svjesni ili se ne usudimo priznati, buka koja zagušuje onu buku koja je u nama. No, kada se jednom pojavimo pred velikim otajstvom tišine, otkrivamo jednu posebnu vrstu buke koja odzvanja, a to su svi vidovi našeg života, strahovi, tjeskobe. Tu izazov stvara tišina misli. Moramo biti svjesni da nam nadolaze misli. Često nismo ni svjesni buke koju nosimo sami sa sobom u kuću Božju. Veliki izazov je borba s vlastitim problemima jer toliko je problema s kojima se susrećemo i koji remete tišinu. Primjer majke čije je dijete bolesno i bolne je misli stalno obuzimaju. Ono što je važno, koliko god teška i bolna bila svakidašnjica, Bog uvijek ostaje u nama. Uvijek je strpljiv i vjeran, neumorno nas čeka. Tišinu uvijek treba štititi od buke našega ja koji traži svoja prava, pretjerana briga za nas same. Također i od buke našeg pamćenja koje nas vraća u prošlost, na ugodne uspomene ili na pogreške. Treba tišinu štititi i od buke ravnodušnosti i oholosti. Za utišavanje buke, glavni lijek je tišina. Filozof Soren Kierkegaard u svojoj knjizi „*Za ispit savjesti*“ napisao je: „Oh, ako bi za cijelo ovo sadašnje kršćansko stanje trebalo reći da je bolest, kada bih ja bio liječnik i kad bi me pitali: „Prema vama, koji je lijek?“, moj bi odgovor bio: „Ono što je svakako potrebno kao prvo zove se: tišina.“ Tišine, tišine, dajte nam ponovno i ponovno tišine! Više se ne čuje riječ Božja. A ako je treba vikati s bukom i galamom, onda to i ne može više biti riječ Božja. Dakle: tišine!“⁸⁹

⁸⁷ Usp. I. IVANDA, *Samoća vjere*, 41-47.

⁸⁸ Usp. R. SARAH - N. DIAT, *Snaga tišine. Protiv diktature buke*, 99-100.

⁸⁹ *Isto*, 101-105.

Anselm Grün u svojoj knjizi „*Duhovne vježbe u svakodnevnici*“ donosi tumačenje teksta o ozdravljenju gluhoga mucavca (usp. Mk, 7,31-37) u kontekstu ispravnog slušanja i govora. Tekst govori da Isus gluhog mucavca uzima nasamo od mnoštva. I nas danas Isus uzima nasamo, daleko od mnoštva, od buke svakodnevne, daleko od ljudi i stvari kojima smo zaokupljeni. U grčkom imamo *kat idian*. Što može također značiti, uzeti u svoju kuću, uzeti k sebi, biti s Isusom nasamo. Mi ljudi smo često gluhi za ono što nam Bog želi reći. Začepio sam svoje uši pa Božji glas nikako ne može doći do mene, kao ni okolina. Čujemo riječi ali ne i čovjeka i njegovo srce koje vapi za pomoć. Isus ozdravlja mucavca u pet koraka. U njima nam pokazuje što je zapravo ispravno slušanje i govorenje, u odnosu na Boga i na druge ljude. Isus gluhonijemome najprije stavlja prste u uši. Svoje prste stavlja na bolno mjesto. Pokazuje nam, gdje smo to bolesni. Čepi nam uši da više ne slušamo buku koja dolazi izvana i priječi nam slušanje. Umjesto izvana moramo najprije naučiti slušati iznutra, moramo čuti onaj tihi Božji glas. Ako u srcu čujemo taj glas, čut ćemo ga i u riječima ljudi oko nas. Čut ćemo što nam preko njih Bog želi reći. Drugi korak ozdravljenja sastoji se u tome da Isus pljuvačkom dodiruje jezik čovjeka. Može označavati Isusov znak ljubavi i prihvaćanja prema čovjeku, kao poljubac. A s druge strane može označavati da Isus najprije treba zaustaviti naš govor, kako bi nas naučio ispravno govoriti. Često se skrivamo iza mnogih riječi. Postoje ljudi koji kada su u društvu imaju potrebu neprestano govoriti kako ih nitko ne bi mogao pitati za njihovu istinu. Da bi čuli Božji glas treba nam puno tišine, šutnja nas sučeljava sa nama samima i sa Bogom. Mnogo ljudi upravo od toga bježi. Nije dovoljno samo spriječiti jezik da govori već i naš razum. Često kada uđemo u tišinu, naš razum neprestano govori. Često nas razne misli sprječavaju da nas Bog istinski dotakne. U trećem koraku Isus upravi pogled u nebo. Isus želi upraviti naš pogled prema nebu. Kada susrećemo Isusa na novi način, u molitvi, meditaciji, tišini, nada nama se rastvara nebo. Tada nam sve postaje jasno. Isus nam želi pokazati i uputiti nas na to da u svakoj riječi koju izgovaramo, da se radi o Bogu. Bog nama govori, u tome je zapravo tajna svakog govorenja i slušanja. U četvrtom koraku Isus uzdahne. To može označavati naprezanje Isusove snage. Isus se bori za mene da se stvarno odlučim za Boga, da se oslobodim ovisnosti, da izađem iz svog unutarnjeg robovanja i da u svoj život istinski pustim Boga. U petom koraku Isus kaže gluhome mucavcu: „*Effata!*“ - to će reći „*Otvori se!*“ (Mk, 7,34). Susret s Isusom želi za Boga otvoriti sva naša osjetila, uši, da ponovno čujem Božji glas, moje oči da u svemu prepoznaju Boga. Novim očima gledati život da u njemu prepoznajem Božje tragove. Ovakve meditacije uče nas slušanju i govorenju iz srca.⁹⁰

⁹⁰ Usp. A. GRŪN, *Duhovne vježbe u svakodnevnici*, Zagreb, 2001., 21-28.

4.2.3. Tišina srca

Tišina srca još je teža od tišine pogleda i tišine našeg jezika jer vlasti nad srcem imamo puno manje. Tu je uvijek prisutno ovladavanje strastima, željama i bijesom. Put prema tišini srca uvijek je tišina. Tišina se postiže u tišini i raste u tišini. Tišina srca se sastoji u neprestanom ušutkavanju naših bijednih ljudskih osjećaja kako bismo se osposobili biti potpuno Kristovi, svoje srce oblikovati poput Njegovog. Sve dok čovjek ne ostvari veliku Božju tišinu u svome srcu, ne može postići duhovnu i ljudsku preobrazbu. Važno je dopustiti djelovanje Duha Svetoga da prodre u središte najdubljih prostora naše duše, tamo gdje živi i djeluje Bog tako da nas sjedinjuje sa sobom. U tišini postoji određena suradnja između Boga i čovjeka. Što se čovjek više približi otajstvu Božjem, to više ostaje riječi. Zapanjenost pred Božjom tišinom zatvara nam usta.⁹¹ Tišina dolazi kao nagrada čovjeku koji uspije utišati strasti i bijes svoga srca. Ljubav koja ništa ne govori vodi u najvišu ljubav, tihu ljubav Božju. Tišina ljubavi usporediva je sa svršetkom, susret dvije tišine, šutnje ljuske i šutnje Božje.⁹² Ona je predokus vječnosti, gdje ćemo biti trajno pred Bogom.

U knjizi „*Gdje je Bog, ondje je i ljubav*“ možemo vidjeti misli Majke Terezije o važnosti tišine i šutnje. Ona govori da: „Prazno srce Bog ispunja. Čak ni Svemogući Bog ne će ispuniti srce koje je puno- puno oholosti, ogorčenosti, zavisti, moramo se odreći tih stvari. Sve dok se držimo tih stvari, Bog ga ne može ispuniti. Tišina srca, ne samo usta- i to je potrebno, ali još i više- tišina uma, tišina očiju, tišina dodira. Tada Ga možete u svemu čuti: u zatvaranju vrata, u osobi koja vas treba, u pticama koje pjevaju, u cvijeću, u životinjama- tu tišinu koja je zadivljenost i slavljenje.“⁹³

⁹¹ Usp. R. SARAH - N. DIAT, *Snaga tišine. Protiv diktature buke*, 68-71.

⁹² Usp. *Isto*, 76.

⁹³ Usp. B. KOLODIEJCHUK (ur.), *Majka Terezija – Gdje je ljubav, ondje je i Bog*, Split, 2010., 28-29.

4.3. Put u tišinu

Samo onaj tko se posve mirno suoči sa svojim nemirom, pogleda uzroke i traži puteve, naći će mir za kojim čezne. Nismo odgovorni za misli koje se pojavljuju u nama, nego samo kako se ophodimo prema njima. Trebamo tražiti način da one ne vladaju nama.⁹⁴ Anselm Grün napominje kako trebamo doživjeti vrijeme, biti u vremenu, a ne neprestano žuriti za nečime i tako vrijeme prolazi, a da se i ne sjećamo trenutaka koje smo doživjeli. Ne zamjećujemo što činimo. On donosi primjer izgubljenih ključeva. Budući da nismo svjesni trenutka, ne sjećamo se gdje bi mogli tražiti ključeve. U tom trenutku treba pokušati s molitvom, ući u dodir sa svojim stvarateljskim središtem. Tada nam odjednom dolazi misao gdje bi mogli tražiti. To ne vrijedi samo za ono što je izgubljeno, već za sve naše nemire i probleme. Odmaknuti se od problema, ući u svoje sredite, gdje ćeš onda pronaći i samoga sebe. Odjednom rješenja su tu, u vlastitom središtu.⁹⁵

4.3.1. Uzroci nemira

Za put prema unutarnjem miru, važno je pronaći uzroke nemira. Nemir nije uvijek vanjski uvjetovan, razlog može biti u meni. Možda sam perfekcionista koji razmišlja jesam li sve ispravno napravio. Mnogi ljudi danas trpe zbog nesanice, ona je uvijek povezana sa nemirom i nemogućnošću opuštanja. Mnogi zbog pretjerane kontrole nad vlastitim životom boje se prepustiti Bogu. Boje se zaspati i prepustiti svoje brige Bogu.⁹⁶ Čovjek se često boji tišine, postane uznemiren kada ostane u tišini. Istina je ipak da, uznemirenost ne dolazi od tišine same po sebi nego od onoga što ona otkriva. U tišinu ulazimo kako bi susreli Boga, a prvo susretnemo osobu koju nismo očekivali, sami sebe. Ono što vidimo nije nam ugodno. U razgovoru sa kardinalom Sarahom, Dom Dysmas de Lassus, prior samostana u Velikoj Kartuziji, govori o tišini i izazovu koji ona stavlja pred kandidate. Uspoređuje navedenu situaciju sa tamnom sobom koju ima svatko od nas. Nju nismo previše skloni uređivati i čistiti. Budući da je soba tamna, vidljivost je slaba i to nam previše ne smeta. Ali kada nam posjetitelj dođe u tu sobu i odluči upaliti vrlo jako svjetlo, prizor postaje neugodan. Često nam isplivaju određena sjećanja, koja su bila u nama dugo vremena prekrivena bukom života. Tu shvaćamo da tišina i samoća sobe postaje i mjesto kušnje gdje se moramo suočiti sa najtežom borbom, sami sa sobom. Ukrotiti vlastite misli i uzbuđenja koja nas rastresaju dok molimo. Nije riječ samo o borbi protiv

⁹⁴ Usp. A. GRÜN, *Knjiga o umijeću življenja*, Zagreb, 2020., 22-25.

⁹⁵ Usp. *Isto*, 69.

⁹⁶ Usp. A. GRÜN, *Mir srca*, Zagreb, 2006., 96-104.

naših unutarnjih misli, nego ustrajno vraćanje Bogu. Tišina je teška. Često nas straši. Naša unutrašnjost često je toliko ružna da nam je draže boraviti izvan nas samih i nestati u buci svijeta. No, kada čovjek odluči suočiti se sa sobom, događa se obraćenje. Na tišinu treba pristati i prihvatiti kao povlaštene trenutke za sređivanje unutarnjeg života i našeg odnosa s Bogom.⁹⁷

Postizanje unutarnjeg mira iziskuje napor i vježbu. Neprestana buka pokušava spriječiti i samoga Boga da govori. Riječima kardinala Saraha: „Ovo doba prezire ono k čemu nas vodi tišina: susret, udivljenje i padanje na koljena pred Bogom.“⁹⁸ Tišina je sablazan prezaposlenom svijetu. Anselm Grün daje određene smjernice za postizanje unutarnjeg mira. U tom smislu najprije započinje simboličnu priču o čovjeku kojega je svaki pogled na vlastitu sjenu oneraspoložio. Bio je toliko nesretan da je htio pobjeći, no svaki put kad bi napravio korak, sjena bi se opet pojavila. Trčao je sve brže dok se mrtav nije srušio na pod. Priču o čovjeku koji je bježao od vlastite sjene možemo usporediti upravo sa današnjim vremenom u kojemu čovjek živi. On neprestano bježi od vlastite sjene, odnosno vlastite nutrine, nikada ne miruje, trči do smrti jer se boji susresti sa vlastitom sjenom i onim manje ugodnim stranama. Čovjek tako upada u nemir i strah. Put prema miru srca je dug put i treba raditi na tome. Tema povratka miru danas je vrlo aktualna budući da se ljudi često žale kako ne mogu pronaći mir. Iz primjera monaha možemo vidjeti kako put prema miru srca nije jednostavan, najprije treba doći do susreta sa samim sobom, što na koncu vodi do susreta sa Bogom u kojemu prema sv. Augustinu naše nemirno srce može pronaći svoj mir. Ali čovjeku je draže neprestano bježati nego suočiti se sa vlastitom istinom. Tišina izaziva strah od onoga s čime bi se čovjek mogao susresti, strah od javljanja osjećaja krivnje. Upravo zbog toga tišina je za čovjeka nešto što treba izbjeći. Čovjek mora uvijek nešto raditi, uvijek se nečime baviti. Tu možemo govoriti i o slobodnom vremenu koje je sve samo ne slobodno vrijeme. Čovjek se okupira raznim aktivnostima, te poput čovjeka koji je bježao od vlastite sjene, bježi pred sobom. Ne može pronaći mir jer ga uistinu ne želi.⁹⁹ Nemir nas često tjera da previše toga želimo odjednom raditi i da previše toga imamo u vlastitim domovima. Često u svojim domovima imamo stvari koje nam jednostavno predstavljaju teret koji vučemo za sobom. Živimo u strahu da bismo to nekada mogli upotrijebiti i da ako bacimo nešto kajat ćemo se za to. Stvari godinama stoje beskorisno. Da bismo došli do unutarnjeg i vanjskog mira trebamo očistiti sve što ne upotrebljavamo jer nam stvara

⁹⁷ Usp. R. SARAH - N. DIAT, *Snaga tišine. Protiv diktature buke*, 263-265.

⁹⁸ *Isto*, 66-67.

⁹⁹ Usp. A. GRÜN, *Mir srca*, 5-10.

opterećenje. Previše stvari nas podsjeća na ono što bismo trebali činiti i ne možemo više pronaći mir u vlastitome domu. Askeza je uvijek povezana sa samoograničavanjem i odricanjem.¹⁰⁰

4.3.2. Put prema miru

Kako je u radu već više puta navedeno, čovjek je onaj koji neprestano brine oko nečega. Tek kada se oslobodimo od briga, uistinu nalazimo mir. U svima nama postoji prostor tišine, prostor gdje Bog stanuje i vlada. U tom nutarnjem prostoru tišine prestaju brige. To je Božje Kraljevstvo u nama. Molitva i post su putevi prema miru. Ako sam postom i molitvom dospio u unutarnji prostor tišine, u Kraljevstvo Božje u sebi, tada dolazim do iskustva da ne moram više ni za što brinuti. Tek kada pustimo brige i brinemo se oko Kraljevstva Božjeg, u sebi nalazimo onaj prostor gdje sam Bog u nama kraljuje, a tamo gdje Bog kraljuje u nama, tamo je mir.¹⁰¹ Molitva je jedan put prema nutrini. Molitva je povlačenje na osamljeno mjesto. U molitvi dospijevamo u nutarnji mir. Mir počinje u duši, najprije nutrina treba doći do mira. Tada će se mir stvoriti i u tijelu. Ako je srce mirno, tada ćemo i svoje djelatnosti moći obavljati u miru.¹⁰² Sv. Augustin je išao vrlo nemirnim putem, tragao je za istinom na različite načine. Njegovo nemirno traženje istine je prestalo kada je susreo Boga i zato i govori da je nemirno naše srce dok se ne smiri u Bogu. Iz vlastitog života zna da jedino Bog može ispuniti najdublju čovjekovu težnju. Jer je zapravo Bog taj za kojim čeznemo. To je za Augustina put prema miru, doći u dodri s našom težnjom.¹⁰³

Molitva i meditacija su jedan od klasičnih putova prema miru. Sastoji se u tome da se uopće ne obazirem na misli i sabirem duh oko riječi. Dopuštam svome duhu da se spušta u nutarnji prostor tišine. Mističari su bili uvjereni da u nama postoji prostor šutnje u kojem stanuje Bog. Tamo misli, osjećaji, planovi, ljudi sa svojim očekivanjima i zahtjevima nemaju pristup. Meditacija čovjeka želi ponovno dovesti u ovaj unutarnji prostor. Glava može biti još više nemirna, ali duboko ispod je tiho. Meditacija se može usporediti s uranjanjem u more, gore je nemirno, čuju se valovi, ali što dublje ronimo postaje mirnije. Meditacija je uranjanje u nutarnji prostor koji je skriven u nama. Kada svoje srce usmjerim prema Bogu, onda nalazim mir i tišinu.¹⁰⁴

¹⁰⁰ Usp. *Isto*, 107-108.

¹⁰¹ Usp. *Isto*, 41-48.

¹⁰² Usp. *Isto*, 54-55.

¹⁰³ Usp. *Isto*, 80-83.

¹⁰⁴ Usp. *Isto*, 105-107.

5. ŠUTNJA U LITURGIJI

5.1. Pojam svetoga danas

Pojam svetoga danas kao da sve više gubi na značenju. Ipak, radi se o našem stavu pred Bogom. Ispravni stav pred takvim veličanstvom i uzvišenošću je divljenje i strahopoštovanje. Bog nam želi priopćiti svoje prijateljstvo ali to može učiniti jedino ako mu dođemo sa ispravnim stavom i držanjem. Ispravan stav je da pred Svevišnjim čovjek uvijek treba uvidjeti svoju malenost i ništavnost. Pred Božjom veličinom ostajemo bez riječi. Ljudi svih kultura i religija dobro znaju da pred Bogom gubimo tlo pod nogama i sve naše riječi su prazne, nisu na razini Beskonačnoga. Sakralna tišina omogućuje čovjeku da se stavi Bogu na raspolaganje. Sakralna tišina nas tjera da se odmaknemo od modernog svijeta i neprestane galame kako bismo prepustili Bogu da nas prožme. Sakralna tišina je istinsko mjesto gdje možemo susresti Boga jer tada mu prilazim sa ispravnim stavom. To je jedini pravi ljudski odgovor na Božji prodor u naš život. Zbog svjetovnih stvari često zaboravljamo da su sakralnost i bogoštovlje jedina ulazna vrata u duhovni život. Sakralna tišina zakon je svih liturgijskih slavlja. Pred Bogom koji je sve stvorio treba iskazati čast. Cijela zajednica grešnika mora se spustiti na koljena jer nismo dostojni. Čovjek kojemu je osobni ugled važniji zavarava sebe izjednačavajući se s Bogom. Pred Bogom i Njegovom veličinom možemo doći samo drhtanjem.¹⁰⁵

Liturgija Velikog Petka donosi tihu gestu koja je zapravo vrlo rječita. Predstojnik ulazi u svetište i baca se ničice i pruži po tlu ispred oltara i tako ostaje koji trenutak u tišini. Gesta pokazuje čovjekovu malenost. Čovjek shvaća koliko je malen i nema što reći pred otajstvom križa. Čovjek može jedino biti ponizan i klanjati se kao znak prepuštanja i pouzdanja.¹⁰⁶

Kardinal Sarah govori o događaju za vrijeme Svjetskog dana mladih u Madridu 2011.godine. Papa Benedikt XVI. na glavnom bdijenju trebao je govoriti mladeži cijeloga svijeta. Međutim, u trenutku kada je počeo govoriti, započela je oluja. Papa je s mladeži pričekao da se oluja smiri. Kada se vrijeme smirilo, ceremonijar je predao govor papi koji je on već pripremio, ali umjesto da govori, papa je pozvao mlade da mu se pridruže u šutnji i klanjanju. Klečeći pred svetim sakramentom, papa je propovijedao svojom šutnjom. Mnoštvo mladih pokisli do kože stajalo je u tišini. Kardinal Sarah govori kako je nad tim mnoštvom vladala sakralna tišina

¹⁰⁵ Usp. R. SARAH - N. DIAT, *Snaga tišine. Protiv diktature buke*, 147-152

¹⁰⁶ Usp. *Isto*, 152.

prepuna obožavane prisutnosti te govori da je to prava slika Crkve okupljena u tišini oko svog Gospodina.¹⁰⁷ Mnoštvo čitavog svijeta šuti pred živim Bogom.

S druge strane svijet nikada nije toliko govorio o Bogu iako otajstvo Božje uvijek nadilazi ljudske riječi i razum. Znak je da se zabrinemo ukoliko naše čovječanstvo više ne zna šutjeti. Ljudi se udaljavajući od otajstva, udaljavaju od izvora radosti i samim time upadaju u tjeskobe i osjećaj napuštenosti. Prepušteni su strahu i usamljenosti. Treba uvijek štititi Božje otajstvo od svjetovnosti, tišina tu ima veliku ulogu. Treba to blago staviti izvan dosega. Kao što pokrивamo naše tijelo odjećom zato što je sveto. Katekizam katoličke Crkve kod govora o svetosti Božjeg imena donosi: „Ime je Gospodnje sveto. Zato ga čovjek ne smije zlorabiti. Mora ga čuvati u pamćenju u šutnji klanjanja prožetog ljubavlju.“¹⁰⁸ Kada izgube tišinu, velika je opasnost za kršćane da upadnu u idolopoklonstvo očarani i zarobljeni bukom ljudskih glasova. Tako ulazimo u opasnost da obred izgradimo po svojoj mjeri, Boga na svoju sliku.¹⁰⁹

5.2. Važnost šutnje u liturgiji

Tišina je osnova svake liturgije. Drugi Vatikanski sabor je ponovno otkrio vrijednost i potrebu šutnje kao sastavnog dijela liturgije i osobne molitve. Konstitucija o liturgiji govori: „Neka se radi promicanja djelatnog sudjelovanja vodi briga o poklicima puka, odgovorima, psalmima, antifonama, pjesmama kao i o činima, odnosno gestama i o držanju tijela. U pravo vrijeme neka se također obdržava sveta šutnja.“¹¹⁰ Bog se objavljuje, ali ljudska riječ nikada ne može izreći njegovo otajstvo. Da bi govorili o Bogu, treba najprije šutjeti. Primjer su prezbiteri koji trebaju najprije pripremati svoje homilije u tišini, molitvi i razmatranju. Sama liturgija predviđa vrijeme šutnje, prije početka svake molitve, nakon čitanja Riječi Božje i nakon pričesti.¹¹¹ Važna je šutnja sabranosti, pomaže nam da postignemo vanjsku i unutarnju tišinu i dublje osjetimo značenje liturgijskog slavlja. Šutnja promišljanja nam omogućuje da u tišini promislimo o svome životu, ispitamo savjest i pokajemo se za svoje grijehе. Posebno je izražena u pokajničkom činu. Bog govori čovjeku u Svetom Pismu, a čovjek osluškuje taj govor. Nakon toga razmišlja i razmatra o onome što je čuo.¹¹²

¹⁰⁷ Usp. *Isto*, 154-155.

¹⁰⁸ HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Katekizam Katoličke Crkve*, br. 2143.

¹⁰⁹ Usp. R. SARAH - N. DIAT, *Snaga tišine*, 155-157.

¹¹⁰ DRUGI VATIKANSKI SABOR, Konstitucija o svetoj liturgiji „Sacrosanctum Concilium“ u: *Dokumenti*, Zagreb, 2008., br. 30.

¹¹¹ Usp. R. SARAH - N. DIAT, *Snaga tišine. Protiv diktature buke*, 159-161.

¹¹² Usp. M. ŠKARICA, Šutnja sastavni dio liturgije i osobne molitve, 61-64.

Sam navještaj Božje Riječi dublje prodire u našu dušu i zahvaća naš život ukoliko je slušamo u šutnji. Božju Riječ treba moći čuti, imati otvorene uši za Boga. Da bismo to postigli potrebna je i naša suradnja. Potrebna je unutarnja šutnja koja bi trebala biti uspostavljena već prije Službe Božje. Prije Drugog Vatikanskog sabora šutnja je u liturgiji bila zanemarena. Neki liturgičari su upozoravali na činjenicu da u misi više nema mjesta za trenutke sabranosti i razmatranje u tišini. Sabor je prepoznao vrijednost koju ima šutnja u liturgiji i odredio da se obdržava u predviđeno vrijeme. Odmah nakon Sabora šutnja je dobila mali prostor jer ni sami svećenici nisu shvatili njezinu vrijednost. Šutnja koja želi biti plodna, zahtjeva veliki napor. Čovjek je biće duhovno i tjelesno, zato njegovo djelovanje mora također biti unutarnje i izvanjsko. Osobna nutarnja molitva je plod liturgije.¹¹³ Dokle god liturgiji pristupamo srcem koje je puno buke, ona ostaje na razini ljudskoga i površnog. Liturgijska tišina bitno je i temeljno raspoloženje, obraćenje srca, okrenuti svoje srce Gospodinu. Okrenutost prema Istoku u liturgiji ide u prilog tišini. Ili staviti jako uočljiv križ na oltar kao točku usmjerenja. Križ je istok kršćanima, središte liturgije. U tom smislu prezbiter je u manjoj opasnosti da sebi prisvoji riječ. Licem prema Gospodinu manje je u opasnosti da oltar postane govornica gdje bi mikrofoni bio u središtu. Okrenut prema križu prezbiter treba imati na umu da je on samo pomagalo u rukama Krista, da treba šutjeti i pustiti da se čuje Božja Riječ, a ne beznačajne ljudske riječi. Moramo što prije iznova otkrivati ljepotu, sakralnost i božansko podrijetlo liturgije, ostajući uz nauk Katoličke Crkve. S obzirom na šutnju u liturgiji Opće uredbe Rimskog misala donose da : “U određeno vrijeme neka se, kao sastavni dio slavlja, obdržava i sveta šutnja. Naravno pak te šutnje ovisi o trenutku u kojemu u pojedinom slavlju dolazi. Svaki pojedinu vjernik sabire se u pokajničkom činu i nakon poziva na molitvu; kad završi čitanje ili homilija, kratko razmatra o onome što je čuo, a poslije pričesti hvali i moli Boga u svome srcu. Pohvalno je da se već prije samog slavlja obdržava šutnja u crkvi, u sakristiji i njima bližim mjestima, kako bi se svi oraspoložili da pobožno i pravo vrše sveta otajstva.”¹¹⁴ Postoji mogućnost zadržavanja u tišini i nakon svete pričesti. Tišina nam omogućuje da riječ Božja djeluje u nama. Crkve trebaju biti mjesta duboke tišine koje otkrivaju prisutnost Božju. Tišinu treba obdržavati radi strahopoštovanja zbog ulaska u prostor gdje stanuje sam Bog. Tišina uvijek predstavlja dio liturgije i treba ju uvijek njegovati.¹¹⁵ Papa Benedikt XVI. također naglašava važnost šutnje. On ističe kako šutnja mora imati i ima svoje mjesto u liturgiji. Bogu koji govori odgovaramo

¹¹³ Usp. *Isto*, 34-42.

¹¹⁴ *Rimski misal prerađen prema odluci svetog ekumenskog sabora Drugog vatikanskog, objavljen vlašću pape Pavla VI., preuređen brigom pape Ivana Pavla II. Opća uredba iz trećeg tipskog izdanja, Zagreb, 2004., br. 45.*

¹¹⁵ Usp. R. SARAH - N. DIAT, *Snaga tišine. Protiv diktature buke*, 158-170.

pjevanjem i molitvom, ali toliko veliko Otajstvo koje nadilazi sve riječi, poziva nas na šutnju. To mora biti ispunjena šutnja, nešto više od odsutnosti govora i djelovanja. Od liturgije očekujemo upravo to da nam ona ponudi pozitivnu tišinu u kojoj ćemo pronaći sami sebe, tišinu koja nije puka stanka u kojoj nas preplavljuje tisuće misli i želja, već povrat u sebe koji nam iznutra daruje mir, omogućuje da odahnemo, da otkrijemo vlastitu bit. Također ističe nekoliko mjesta u liturgiji gdje bi bilo prikladno dati prostora šutnji. Najprije nakon homilije, a na drugom mjestu još prikladnije nakon primanja pričesti kao uvod u molitvu srcem. Također navodi i šutnju za vrijeme pretvorbe koja nam omogućuje da usmjerimo pogled na Krista. Sigurno da trenutak u kojemu Krist silazi i pretvara kruh i vino u svoje tijelo potresa onoga koji s vjerom pristupa euharistiji i naš odgovor ne može biti drugačiji nego da padamo na koljena. Pretvorba usmjerava naše srce prema gore. Na jedan trenutak zašuti sve i u toj šutnji događa se dodir s Vječnim.¹¹⁶ Potrebno je pripravljati tišinu. Ako naš unutarnji mobitel stalno daje znak da je zauzet razgovorom s drugim bićima, kako onda Stvoritelj može pristupiti nama. Moramo prvo očistiti svoj um od zaokupljenosti vlastitim planovima i osloboditi svoje biće za Boga.¹¹⁷

¹¹⁶ Usp. J. RATZINGER, *Duh liturgije*, Split, 2015., 204-207.

¹¹⁷ Usp. R. SARAH - N. DIAT, *Snaga tišine. Protiv diktature buke*, 176-179. str.

ZAKLJUČAK

Možemo zaključiti kako je potraga za tišinom u današnje vrijeme prijeko potrebna. Vidjeli smo koliko je veliko značenje tišine u čovjekovom životu, a toliko ju zapravo malo cijenimo i znamo njenu pravu vrijednost. Vidimo kako nas buka stalno okružuje i onemogućuje nam da se suočimo sami sa sobom i susretnemo s Bogom. Čovjek neprestano živi u nemiru koji stvara moderno društvo, a karakterizira ga neprestana užurbanost i stav da se jednostavno mora ispuniti svaki trenutak nekom aktivnošću. Svijet sve više nameće svoju buku, a mi moramo neprestano tražiti vlastiti prostor tišine. Svakako možemo reći kako su tišina i šutnja danas u velikoj krizi. Prisutno je gledanje na tišinu kao nešto negativno, a ne pozitivno u čovjekovom životu. Moderni svijet nam jednostavno ne pušta pogled na miru i ne dopušta nam da odmorimo vlastite oči i uši. Neprestano nam se nameću različiti prizori samo kako se čovjek ne bi mogao susresti sam sa sobom, a onda u konačnici i s Bogom. Moderno društvo danas prezire tišinu jer ona dovodi upravo do ovog susreta. Boga se želi na sve moguće načine izbaciti iz ljudskog života. Čovjek želi postići sve svojim snagama, a onda kada se nađe na rubnim životnim situacijama kao što su bolest i smrt, postaje svjestan vlastite prolaznosti i pita se kako Bog može dopustiti njegovu patnju. Bog ne šuti pred našom patnjom. Čovjek se sam udaljio od Boga. On nas toliko voli da je želio našu slobodu i da se u slobodi odlučimo za njega. Bog je uvijek u našoj nutrini i čeka da ga čovjek pronađe. Poput priče o dječaku koji je igrao skrivača sa svojim prijateljem. Dugo se skrivao, a prijatelj ga zapravo nije niti tražio.

Važno je obnoviti iskustvo tišine. Izazov svima nama je pronaći vlastiti prostor tišine, neprestano ga tražiti i ljubomorno čuvati od prodiranja izvanjske buke. Posebno u današnjem svijetu gdje vladaju razni grijesi govora upravo zbog nedostatka tišine i šutnje. Izazov obnove kreće od svakoga od nas ponaosob. Poslušati Isusov poziv da se osamimo u tišinu vlastite sobe i upravimo pogled prema Ocu. Trebamo se odvažiti i ne bojati tišine i susreta sa vlastitom nutrinom. Koliko god ona bila zaprljana, Bog je uvijek onaj koji oprašta i to ne smijemo zaboraviti. Iz tišine se onda rađa svako ispravno djelovanje u svijetu.

Tek kada postanemo sposobni za tišinu, postajemo sposobni za Boga, a onda i za druge ljude oko nas. Obnova tišine u društvu dolazi kada postanemo sposobni istinski čuti ljude oko nas. Trebamo se osloboditi vlastite sebičnosti, oholosti i težnje neprestanom govoru te usmjeriti cijelo svoje biće na bližnjega. Tek kada postanemo sposobni za bližnjega, postajemo sposobni čuti i Boga.

Mogućnost obnove tišine u Crkvi možemo vidjeti u ponovnom otkrivanju važnosti tišine i šutnje u životu svakoga vjernika. Smatram da je važno vjernike poučavati o ispravnom stavu šutnje pred Bogom. Naš stav pred tako velikim Otajstvom koje nas neizmjereno nadilazi, uvijek je šutnja. Upravo zato je od velike važnosti davati i ostavljati prostora tišini i šutnji u liturgiji. Pozivati vjernike na vježbanje u tišini molitvom, meditacijom, postom i askezom. Važno je najprije otkloniti sve nemire koje priječe našoj duši da cijelo svoje srce otvorimo Bogu. Trebamo se boriti protiv vlastitih želja, strasti, nemira i nadolazećih misli te dati prostora Bogu da djeluje u nama. Božju Riječ trebamo moći čuti, imati otvorene uši za Boga.

Smatram da vraćanje tišini i ponovno otkrivanje njezine vrijednosti predstavlja izazov i poziv svima nama - da se u modernom svijetu ponovno otkriju prave vrijednosti tišine, da pročistimo našu unutrašnjost i otvorimo prostor za slušanje Boga. Tišina može iziskivati veliki napor, ali jedino u tišini postajemo sposobni čuti Božji glas u svijetu gdje se on skoro pa više i ne može čuti.

BIBLIOGRAFIJA

Crkveni izvori

DRUGI VATIKANSKI SABOR, Konstitucija o svetoj liturgiji „Sacrosanctum Concilium“ u: *Dokumenti*, Zagreb, 2008.

HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Katekizam Katoličke Crkve*, Zagreb, 2016.

Rimski misal prerađen prema odluci svetog ekumenskog sabora Drugog vatikanskog, objavljen vlašću pape Pavla VI., preuređen brigom pape Ivana Pavla II. Opća uredba iz trećeg tipskog izdanja, Zagreb, 2004.

Sveto Pismo Staroga i Novoga Zavjeta, Zagreb, 2016.

Rječnici

Enciklopedijski teološki rječnik, A. STARIĆ (prir.) Zagreb, 2009.

Knjige

AUGUSTIN, *Ispovijesti*, Split, 2010.

GRÜN A., *Duhovne vježbe u svakodnevici*, Zagreb, 2001.

GRÜN A., *Knjiga o umijeću življenja*, Zagreb, 2020.

GRÜN A., *Mir srca*, Zagreb, 2006.

GRÜN A., *Otkrij sveto u sebi*, Zagreb, 2012.

HADJADJ F., *Što je to obitelj?*, Zagreb, 2020.

IVANDA I., *Samoća vjere*, Zagreb, 2012.

JOSEPH D., *Sveti Josip. Biblijske misli o njemu*, Zagreb, 2021.

KOLODIEJCHUK B. (ur.), *Majka Terezija – Gdje je ljubav, ondje je i Bog*, Split, 2010.,

LARRAÑAGA I., *Marijina šutnja*, Zagreb, 2008.

LEENEN M.A., *Izložiti se Bogu i ustrajati- pustinjački život danas*, Zagreb, 2015.

- MALEŠEVIĆ B.(ur.), *Dnevnik sestre Marije Faustine Kowalske*, Zagreb, 1998.
- MERTON T., *Misli u samoći*, Split, 2015.
- MERTON T., *Znak Jonin*, Split, 2017.
- MOSER G., *Tišina usred buke*, Korčula 1978.
- PAZMAN J., *Život sv. Josipa*, Zagreb, 2010.
- RAGUŽ I., *ITE AD JOSEPH. Teološka razmatranja o sv. Josipu*, Đakovo, 2021.
- RAGUŽ I., *Šutnja-molitva-dokolica*, Zagreb, 2018.
- RATZINGER J., *Duh liturgije*, Split, 2015.
- SARAH R. – DIAT N., *Snaga tišine. Protiv diktature buke*, Zagreb, 2017.
- ŠPIDLIK T., *Osluškovati srcem*, Split, 2018.
- VUKOVIĆ D., *Pogled odozdo na svećeništvo*, Đakovo, 2020.

Članci

- BABIĆ M., Šutnja Velike Subote, u: *Služba Božja*, 53(2013)1, 80-91.
- GUARDINI R., Šutnja, u: *Služba Božja*, 49(2009)1, 85-91.
- ŠEVO I., Molitva šutnjom, u: *HUM*, 9(2012), 344-359.
- ŠKARICA M., Šutnja sastavni dio liturgije i osobne molitve, u: *Služba Božja*, 38(1998)1, 33-72.

Internetski izvori

- JURIŠIĆ O., *O razgovoru i šutnji*, dostupno na: <https://poptheo.org/o-razgovoru-i-sutnji/> (25.02.2021.)
- JURIŠIĆ O., *O tišini*, dostupno na: <https://poptheo.org/o-tisini/> (25.02.2021.)
- Sveti Josip - čovjek šutnje*, dostupno na: <https://opusdei.org/hr-hr/article/sveti-josip-covjek-sutnje/> (17.05.2022.)

Sadržaj

<i>Sažetak</i>	1
<i>Summary</i>	2
UVOD	3
1. POJAM TIŠINE I ŠUTNJE	5
2. POGLED NA TIŠINU I ŠUTNJU S ANTROPOLOŠKO-TEOLOŠKOG STAJALIŠTA	7
2.1. Kriza tišine i šutnje u suvremenom društvu	7
2.1.1. Tehnologija kao uzrok krize tišine i šutnje	9
2.1.2. Tišina i šutnja kao odmak od buke	11
2.2. Šutnja u međuljudskim odnosima	11
2.2.1. Šutnja kao preduvjet slušanja drugoga	14
2.3. Tišina i šutnja pred stvarnošću bolesti i smrti	14
2.4. Božja šutnja pred zlom	16
3. ŠUTNJA U SVETOM PISMU	19
3.1. Isusova šutnja	20
3.2. Marijina šutnja	22
3.3. Josipova šutnja	24
4. TIŠINA U DUHOVNOM ŽIVOTU	27
4.1. Tražiti Boga u vlastitoj nutrini	27
4.1.1. Odlazak u pustinju	28
4.1.2. Iskustvo tišine	29
4.2. Vježbanje tišine	30
4.2.1. Tišina pogleda	31
4.2.2. Tišina slušanja	32
4.2.3. Tišina srca	34
4.3. Put u tišinu	35
4.3.1. Uzroci nemira	35
4.3.2. Put prema miru	37
5. ŠUTNJA U LITURGIJI	38
5.1. Pojam svetoga danas	38
5.2. Važnost šutnje u liturgiji	39
ZAKLJUČAK	42
BIBLIOGRAFIJA	44
Sadržaj	46